

Ekaluokkalaisten leikki vanhempien näkökulmasta

Pro gradu -tutkielma

Aino Keränen

Tuomas Saukko

Kasvatustieteiden tiedekunta/Luokanopettajakoulutus

Lapin yliopisto

2017

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Ekaluokkalaisten leikki vanhempien näkökulmasta

Tekijät: Keränen Aino ja Saukko Tuomas

Koulutusohjelma/oppiaine: Kasvatustiede/Luokanopettajan koulutusohjelma

Työn laji: Pro gradu -työ Laudaturtyö__ Lisensiaatintyö__

Sivumäärä: 81 + liitteet 3 kpl

Vuosi: 2017

Tiivistelmä:

Leikillä on suuri merkitys lapsen kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle. Leikki ei kuulu ainoastaan leikki-ikäisille, vaan ihmisen kasvaessa se muuttuu muotoaan. Ekaluokkalainen on vielä pieni ja tarvitsee leikkiä. Leikki on aina sidoksissa vallitsevaan kulttuuriin, aikaan ja yhteiskunnan tilanteisiin.

Pro gradu -tutkielmamme on laadullinen tutkimus, jonka tarkoituksena oli selvittää vanhempien näkemyksiä ekaluokkalaisten lastensa leikeistä kotiympäristössä. Tutkimusongelmamme oli, millaisia näkemyksiä vanhemmilla on ekaluokkalaisten lastensa leikkimisestä kotiympäristössä. Teoriaosuudessa käsitelimme lapsuutta, ekaluokkalaista lasta ja vanhemmuutta. Käsitelimme myös mitä leikki on ja millainen merkitys leikillä on lapsen kehitykselle. Tutkimukseemme osallistui 25 vanhempaa. Keräsimme aineiston nettikyselyllä erään lappilaisen koulun ekaluokkalaisten vanhemmilta. Aineiston analyysissä hyödynsimme teoriasidonnaista sisällönanalyysiä.

Tutkimuksemme mukaan vanhemmat näkevät leikin tärkeänä ja merkityksellisenä osana ekaluokkalaisten lastensa elämää. Vanhemmat korostavat leikkiä lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tukevana toimintana. Vanhemmat ovat melko tietoisia siitä millä lapset leikkivät, mitä he leikkivät ja missä lapset leikkivät. Vanhemmat eivät ole huolissaan ekaluokkalaisten lasten leikkien vähenemisestä. Tutkimuksen mukaan vanhemmat toivovat, että leikki jatkuu läpi elämän, ainakin alakoulun ajan.

Vanhempien suhtautuminen ekaluokkalaisten lasten leikkiin on myönteistä, arvostavaa, ristiriitaista ja kielteistä. Vanhemmat toimivat lasten leikkien mahdollistajina, rajoittajina ja tukijoina. Vanhemmat myös osallistuvat lastensa leikkeihin. Digitaalinen leikkiympäristö ekaluokkalaisten leikkiympäristönä jakoi vanhempien mielipiteitä. Vastaukset jakautuivat kolmeen kategoriaan; myönteisiin, kielteisiin ja epävarmoihin.

Avainsanat: leikki, ekaluokkalainen, vanhemmat, digitaalinen leikkiympäristö, nettikysely, laadullinen tutkimus

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi

Sisällys

Johdanto	6
2 Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat	8
2.1 Lapsuus	8
2.2 Lasten oikeudet.....	9
2.3 Ekaluokkalainen	10
2.4 Leikki	13
2.4.1 Mitä leikki on?	13
2.4.2 Leikin merkitys lapsen kehitykselle	15
2.4.3 Digitaalinen leikki ja mediaympäristö	16
2.4.4 Ekaluokkalaisten leikkiympäristöt.....	18
2.5 Vanhemmuus ja leikki	19
2.5.1 Vanhempien suhtautuminen leikkiin.....	20
2.5.2 Perheiden ajankäyttö nykypäivänä	22
3 Tutkimuksen toteuttaminen	24
3.1 Tutkimusongelma.....	24
3.2 Tutkimuksen eteneminen	25
3.3 Tutkimuksen laadullinen lähestymistapa	25
3.4 Nettikysely aineistonkeruumenetelmänä.....	27
3.5 Tutkimukseen osallistujat ja aineiston esittely	31
3.6 Aineiston analyysi	32
3.7 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	34
4 Tutkimustulokset	37
4.1 Ekaluokkalaisten leikit	37
4.1.1 Sisäleikit.....	37

4.1.2 Ulkoleikit	39
4.1.3 Digitaaliset leikit	40
4.1.4 Tyttöjen ja poikien leikit.....	43
4.1.5 Leikkivälineet	45
4.2 Leikin merkitys lapsen arjessa	46
4.2.1 Leikin merkitys ekaluokkalaiselle	47
4.2.2 Erilaisten taitojen kehittyminen leikin avulla	48
4.2.3 Leikkiin käytetty aika	49
4.3 Vanhempien suhtautuminen ekaluokkalaisen leikkiin	53
4.3.1 Toivotut leikit.....	53
4.3.2 Ei-toivotut leikit.....	54
4.3.3 Lelut.....	56
4.3.4 Loppuuko leikkiminen alakoulun jälkeen?	58
4.4 Vanhemman rooli leikissä	58
5 Lopuksi.....	62
5.1 Tulosten tarkastelua.....	62
5.2 Pohdinta.....	65
Lähteet	69
Liitteet.....	82

Johdanto

Ekaluokkalaisen koulupäivä on takana. Äkkiä välipalan syötiin ja sen jälkeen pihalle leikkimään sisarusten ja naapurin lasten kanssa. Ollaanko konkkaa vai poliisia ja rosvoa? Nopean keskustelun jälkeen päästään yhteisymmärrykseen leikittävistä leikistä ja sen säännöistä. Leikki tempaa mukaansa ja ajantaju häviää. Yhtäkkiä kotoa kuuluu kehoitus tulla sisälle syömään. Nytkö jo? Tämä kuvaus sopii meidän molempien lapsuuden hetkiin. Millaisia ovat nykypäivän ekaluokkalaisen leikkiympäristöt ja -kokemukset?

Leikin merkitys ymmärretään osana varhaiskasvatusta ja leikki-ikäisen lapsen kehitystä. Myös esi- ja alkuopetus painottavat leikin tärkeyttä. (OPH: VASU ja POPS.) Valtakunnalliseen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin (OPH 2014) on myös kirjattu, että vuosiluokkien 1-2 työtavoissa korostuvat leikki ja peilillisuus, tarinallisuus, mielikuvitus, havainnollisuus ja toiminnallisuus. Siirtymävaihe esiopetuksesta alkuopetukseen on seitsemänvuotiaalle lapselle iso muutos. Pienestä lapsesta tulee iso koululainen. Mediassa esiintyy aika ajoin huolipuhetta leikin vähenemisestä, muuttumisesta ja leikkiympäristöjen muutoksesta. Myös lapsuuden lyheneminen nousee keskusteluun ajoittain. Nämä asiat saivat meidät kiinnostumaan nykypäivän ekaluokkalaisten leikeistä. Tulevina ammattikasvattajina tiedostamme leikin merkityksen lapsen kehitykselle. Olemme kiinnostuneita vanhempien näkemyksistä, koska vanhemmat määrittävät lastensa ajankäyttöä ja osittain myös sen sisältöä. Erityisesti lasten parissa työskentelevät toimijat ja tutkijat tiedostavat leikin tärkeyden ja merkityksen lapsen kehityksen kannalta (Airas & Brummer 2002; Ginsburg 2007; Kinnunen 2003; Kyrönlampi-Kylmänen 2007).

Leikin merkitystä sekä opettajien näkemyksiä ja käsityksiä leikistä alkuopetuksessa on tutkittu luokanopettajien näkökulmasta (ks. esim. Haara 2008; Hiltunen & Sahalaakso 2012; Venetpalo & Tiihonen 2012). Myös lasten

käsityksiä leikistä on tutkittu (ks. esim. Karimäki 2004; Lasanen 2011; Salmenoksa 2014). Kalliala (1999) on tutkinut leikki-ikäisten lasten vanhempien ajatuksia leikistä ja verrannut niitä ammattikasvattajien ajatuksiin. Vanhempien käsityksiä kouluikäisten lastensa leikkimisestä on tutkittu vähän (ks. Toivokoski 2015). Vanhemmat ovat merkittävässä roolissa lasten ajankäytön määrittäjinä (Nätti & Repo 2015, 83). Suomalaisten 5-7-vuotiaiden lasten mukaan kaverit, leikki ja vanhemmat ovat lapselle tärkeitä arjessa (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 191,194).

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää vanhempien näkemyksiä ekaluokkaisen leikistä kotiympäristössä. Tutkimusongelmamme on, millaisia näkemyksiä vanhemmilla on ekaluokkalaisten lastensa leikkimisestä kotiympäristössä. Alakysymysten kautta käsittelemme ekaluokkalaisten leikkimiä leikkejä, leikin merkitystä ekaluokkalaisen elämässä, vanhempien suhtautumista ekaluokkalaisen leikkiin ja vanhempien rooleja leikeissä. Tutkimuksemme keskittyy kotiympäristöön, koska siinä ympäristössä vanhemmilla on mahdollisuus seurata lapsen leikkiä. Teoriaosuudessa käsittelemme lapsuutta, ekaluokkalaista lasta ja vanhemmuutta. Käsittelemme myös mitä leikki on ja millainen merkitys leikillä on lapsen kehitykselle. Olemme keränneet aineiston nettikyselyn avulla lappilaisten ekaluokkalaisten lasten vanhemmilta. Analysoimme tutkimusaineistoa teoriasidonnaisen sisällönanalyysin avulla.

2 Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat

2.1 Lapsuus

Eri aikoina ja eri kulttuuripiireissä lapsuus on ymmärretty varsin monella tavalla. Käsitteet lapsuudesta ja suhtautumisesta lapsiin joutuivat 1800-luvulla murrokseen. (Knuuttila 1989, 19, 28.) 1800-luvun loppupuolella tiedemiehet "keksivät" lapsuuden. Ennen sitä lapset nähtiin pieninä aikuisina, joilla ei ollut mitään kehitystehtävää eikä lapsuudella ollut itseisarvoa. (Keltikangas-Järvinen 2001, 25.) Lapset olivat perheen ja suvun pääomaa, vanhusten elämän turvaajia. Lapsuus nähtiin aikuisuuteen valmistautumisena. (Knuuttila 1989, 28.) Lapset osallistuivat sosiaaliluokasta riippuen joko perheen elatukseen tai heidät sijoitettiin lastenhoitajien hoivaan pois aikuisten tieltä (Keltikangas-Järvinen 2001, 25). 1960-luvulla yhteiskunnassamme vahvistui lapsuuskuulti, jonka mukaan lapsuus on itsessään arvo ja tärkeä elämänvaihe (Knuuttila 1989, 28).

Lapsuus voidaan nähdä elämän parhaana, huolettomana aikana, jota eivät velvollisuudet tai oikeudet rajoita. Toisaalta se voidaan ymmärtää aikuisuuteen valmistautumisena, jolloin lapsuutta määrittävät erilaiset odotukset, tavoitteet ja yhteiskunnan asettamat kasvatusmenetelmät. Lapsuuden määrittelyt heijastuvat aina "aikuisten maailmasta lapsena olemiseen". Aikuisten asettamat lapsuusajan odotukset ilmenevät lapsen kehityksen ohjaamisena ja seuraamisena. Lasten kasvattaminen ja kasvaminen ovat monin tavoin sidoksissa yhteiskunnan ja yhteisön kulttuuriseen perintöön sekä sosioekonomiseen rakenteeseen. (Knuuttila 1989, 19.) Nykyään lapsuus ymmärretään yhtenä elämänkaaren jaksoista, ihmiselämän alkuvaiheena (Alanen 2009, 14). Lapsuus ja nuoruus on erotettu aikuisuudesta. Samoin leikki ja työ ovat kaksi eri asiaa ja vapaa-aika on erotettu työstä. (Knuuttila 1989, 28.) Lapsuus sisältää yksilön kasvuun, kehitykseen ja yhteiskuntaelämään harjaantumisen vaiheet (Alanen 2009, 14).

Lapsuudentutkimus pyrkii tuottamaan uudenlaisen ja perinteisistä psykologisista lähestymistavoista eroavan tieteellisen keskustelun lapsuudesta. Tarkastelun kohteena ovat lapset sosiaalisena ryhmänä, millaista on lapsena oleminen sekä lapsuuden tarkastelu lasten näkökulmasta käsin. (Alasuutari 2009, 54.) Lapsuudelle on tullut myös uusi yhteiskunnallinen merkitys modernin lapsuuden institutionaalisen rakennelman myötä (ks. Alanen 2009). Institutionalisoituminen näkyy lapsen elämässä jatkumona perheestä päivähoitoon ja siitä kouluun. Lapsen suojeleminen, hoito, kasvatustarpeet ja ohjaus valmistavat lasta aikuisuuteen ja sitä kautta kohti vastuita, velvollisuuksia sekä oikeuksia. Aikuisten ja yhteiskunnan tehtävänä on taata lapsille turvallinen lapsuus. (Alanen 2009, 14.) Globaalit ja suomalaisen yhteiskunnan muutokset taloudellisissa, sosiaalisissa, kulttuurisissa ja rakenteellisissa asioissa välittyvät lapsuuteen ja lasten elämään yhä suuremmin (Alanen 2009, 15; Alasuutari 2009, 55). Lapsuudessa saaduilla näkemyksillä, tavoilla ja ohjeilla on merkittävä vaikutus lapsen tulevaisuuden kannalta (Runcan, Petracovschi & Borca 2012, 795).

2.2 Lasten oikeudet

Lasten psyykkiset, fyysiset ja luovat kyvyt kehittyvät leikin avulla (Valentine & McKendrick 1997, 219). Leikki on erityinen ilmentymä, johon jokainen lapsi sukupuoleen, etiikkaan, kulttuuriin tai sosiaaliseen taustaan katsomatta saa ja voi kokea. Jokaisen lapsen tulee leikkiä kehittääkseen itseään ja muodostaakseen yksilöllisen persoonansa. (Runcan, Petracovschi & Borca 2012, 795.)

Lasten oikeutta turvalliseen lapsuuteen on korostettu vuonna 1959 hyväksytyssä lapsen oikeuksien julistuksessa. Tämä julistus oli kuitenkin hyvin yleisluontoinen, eikä sitonut valtioita oikeudellisesti millään tavalla. Lasten oikeudet kirjattiin valtiota sitovaksi vasta vuonna 1989 ja nimettiin YK:n lapsen oikeuksien sopimukseksi (United Nations, Convention on the Rights of the Child). Tämä ihmisoikeussopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia. Julistuksen kymmenen periaatetta sisällytettiin sopimukseen, jonka lähes kaikki maailman valtiot ovat ratifioineet. Sopimuksessa vedotaan vanhempiin, järjestöihin,

viranomaisiin ja hallituksiin, että ne pyrkisivät turvaamaan jokaiselle maailman lapselle hänen oikeuksiensa ja vapautensa mukaisen, turvallisen lapsuuden. Lasten oikeuksia pyritään turvaamaan lainsäädännön keinoin sopimukseen kirjatuiden periaatteiden mukaisesti. (Unicef.)

Leikki on lapsen kasvun ja kehityksen kannalta erittäin tärkeää. Seitsemännessä periaatteessa on korostettu lasten oikeutta leikkiin: ”Lapsella on oikeus saada koulutusta, jonka ainakin alkeisasteella tulee olla maksuton ja pakollinen. Hänen tulee saada koulutusta, joka edistää hänen yleissivistystään ja suo jokaiselle yhtäläisen mahdollisuuden kehittää kykyjään, yksilöllistä arvostelukykyään sekä moraalista ja sosiaalista vastuuntuntoaan tullakseen hyödylliseksi yhteiskunnan jäseneksi. Lapsen koulutuksesta ja ohjauksesta vastuussa olevien on johtavana periaatteena pidettävä lapsen parasta; ensisijaisesti tämä vastuu kuuluu lapsen vanhemmille. Lapsella tulee olla riittävät mahdollisuudet leikkiin ja virkistykseen, jotka olisi ohjattava palvelemaan samoja päämääriä kuin koulutuskin. Yhteiskunnan ja viranomaisten tulee pyrkiä edistämään mahdollisuuksia tämän oikeuden nauttimiseen.” (Unicef.)

2.3 Ekaluokkalainen

Ikävuosia seitsemästä kahteentoista kutsutaan keskilapsuudeksi. Ekaluokkalainen, koulunsa aloittava lapsi, elää siirtymävaihetta varhaislapsuudesta keskilapsuuteen. Koulun alku on pienen ihmisen elämässä iso muutos. Se herättää useimmissa lapsissa epävarmuutta, hylätyksi tulemisen pelkoa ja yksinäisyyttä. Seitsemänvuotias tarvitsee siirtymävaiheessaan ymmärtävää ja lämmintä tukea vanhemmiltaan. Koulun aloittaessaan lapsen tulee oppia ja sisäistää paljon uusia taitoja sekä ottaa vastuuta koulunkäynnistä. Ekaluokkalaisilta myös odotetaan kypsempää käyttäytymistä kuin esimerkiksi esikoululaisilta. Ajallisesti isot muutokset tapahtuvat hyvin nopeasti. (Parvela & Sinkkonen 2011, 26-28.)

Seitsemänvuotiaan itsetunto on aikaisempaa eriytyneempi ja selkeämpi. Seitsemänvuotias tuntee jo itsensä leikki-ikäistä paremmin ja osaa perustella tekemisiään tunteiden ja persoonallisuuden avulla. Lapsi luottaa omiin kykyihinsä, mutta tarvitsee tukea ja onnistumisen kokemuksia itsetunnon vahvistamiseksi. Positiivisten kokemusten kautta lapsen itsenäinen aloitekyky, tahto ja toiveikkaus vahvistuvat. (Kallioniemi 2010, 130–131.)

Koulun aloittaessaan lapsi on kasvanut taitavaksi ja hän selviytyy monista asioista. Vanhemmista irtautuminen, keskittymiskyky sekä opettajan ohjeiden kuunteleminen ja niiden noudattaminen ovat koululaisen hallitsemia taitoja. Omista tavaroista huolehtiminen ja tehtävien tekeminen osoittavat vastuullisuutta. Sosiaalisten taitojen harjoittelu ja ryhmässä toimiminen ovat myös taitoja, joita lapselta koulussa odotetaan. (Kinnunen 2005, 21.) On tärkeää, että kouluun mennessään lapsi kykenisi kohtaamaan myös pettymyksen tunteita itsehillintää menettämättä. Perusturvallisuuden ja perusluottamuksen tunteiden avulla seitsemänvuotiaan on helppo sopeutua uusiin ihmisiin ja ympäristöihin. (Ojanen, Ritmala, Sivén, Vihunen & Vilén 2013, 185.)

Koulukypsyys näkyy lapsessa monella tavalla. Lapsen ajattelu laajenee ja kehittyy konkreettisesta ajattelusta kohti abstraktia ajattelua. (Arajärvi 1992, 15-16.) Kehityksen painopiste siirtyy tässä iässä fyysisestä ruumiin kasvusta kognitiiviseen kasvuun. Samoja voimia, joita lapsi aiemmin käytti fyysiseen kasvuun, kuluu nyt enemmän oppimiseen ja oivaltamiseen. Erityisesti tunne-elämä on seitsemänvuotiaalle tärkeä apukeino oppimisessa. (Haapaniemi-Maula 1996, 69.) Syy-seuraussuhteen oppiminen on lapsen koulukypsyiden kannalta tärkeä etappi. Pieni lapsi toimii mielihyvän ja mielipahan johdattamana, mutta kouluikäinen huomaa ja ymmärtää asioiden keskinäiset suhteet. Myös ajantaju ja kellon seuraaminen ovat seitsemänvuotiaalle koululaiselle tuttuja. (Arajärvi 1992, 15-16.)

Ryhmässä toimiminen auttaa lasta irtautumaan kotoa ja sopeutumaan koulumaailmaan. Myös vanhempien on luotettava lapsen ja annettava hänen irtautua tutusta ja turvallisesta sekä kokeilla omia siipiään. Lapsen on hyvä oppia pienestä pitäen toimimaan ryhmässä. Erityisesti taidot, kuten toisten kuunteleminen, omien mielipiteiden kertominen ja niistä kiinnipitäminen sekä kompromissitaidot vaativat kehittyäkseen sosiaalisia tilanteita. (Arajärvi 1992, 16.) Kouluiässä mutkattomat kaverisuhteet vaihtuvat ja vähenevät sekä ikätovereiden väliset konfliktit lisääntyvät. Myös ryhmään kuuluminen on lapselle tärkeää. Hän muuttuu tarkemmaksi esimerkiksi vaatteiden ja koulurepun suhteen eikä halua erottua joukosta. (Murphy 2010, 143.)

Lapsilla on luontainen tarve tutkia ja ihmetellä ympäristössään olevia asioita. Niiden avulla maailman monet ihmeet selviävät heille. Ennakkoluulottomuus, ihmettely, kokeileminen, kyseleminen, yrittäminen ja tutkiminen kuuluvat lasten arkeen. Lapsen keskeisin toiminta on kuitenkin leikki. Ekaluokkalaisten leikin ja oppimisen muodot vuorottelevat, niitä voi olla jopa mahdoton erottaa. (Linnilä 2011, 176.) Kouluiäkäinen lapsi elää moraalisisessa kehityksessään sääntömoraalin kautta (Kinnunen 2005, 22). Seitsemänvuotias sisäistää vanhempiensa arvomaailmaa, jolloin hänen omatuntonsa kehittyy ja lujittuu. Omantunnon kehittyminen ja sosiaalinen kypsyminen vaikuttavat siihen, että erityisesti sellaiset pelit ja leikit kiinnostavat, joissa on yhteisesti sovittuja sääntöjä. Pelit ja sääntöleikit luovat kontrollia, jota lapsi kaipaa. (Airas & Brummer 2002, 174-175.)

Lapsen todellisuudentaju lisääntyy, hänen kykynsä ajatella, mieltää omia tunteitaan ja kokemuksiaan muuttuvat. Psykkisen kehitysvaiheen keskeisiä kysymyksiä, kuten oman identiteetin vahvistamista kilpailemalla vertaisryhmissä, harjoitellaan peleissä ja leikeissä. Aiempien kehitysvaiheiden leikit ovat lapsen arjessa myös mukana ja lapsi voi palata niihin aina. (Airas & Brummer 2002, 174-175.)

2.4 Leikki

Lasten ja aikuisten käsitykset leikistä eroavat suuresti. Lapset kuvaavat leikkiä leikkinä, iloisena ja välttämättömänä tekemisenä, jota pitäisi tehdä salaa, jos se jostain syystä kiellettäisiin. (Riihelä 2004, 32.) Leikin selittämisen ja määrittelemisen sijaan tulisikin ehkä pohtia mitä leikki merkitsee meille. Leikki on kulttuurisesti ja historiallisesti vaihteleva ilmiö, jota ei ole mahdollista selittää täysin tyhjentävällä luonnehdinnalla. (Hänninen 2003, 130.) Leikin olemus on kiinnostanut tutkijoita etenkin viimeisen sadan vuoden aikana. Edelleen leikin syvintä olemusta pyritään tavoittamaan. (Riihelä 2004, 25.)

Lasten itsellinen toiminta, leikki, sekä suullinen perinneaines ovat lastenperinteen keskeisimmät elementit. Leikkitutkimuksen historiaa tarkasteltaessa voidaan huomata, että yhteiskunnalliset olosuhteet ja vallitsevat kasvatustähtäykset myötäilevät leikin määrittelyä. Määritelmät ovat vuosien saatossa muuttuneet konkreettisista enemmän abstrakteiksi. Vuonna 1989 "lasten leikkitoiminta" nähtiin kasvuun ja kehitykseen kytkeytyvänä, yhtenä käytöksen muotona. Näkemyksen mukaan leikki antoi lapselle mahdollisuuden omien tietojen ja taitojen kokeilemiseen ilmentäen samalla lapsen saavuttamaa kehitystasoa. Tässä määritelmässä ei kuitenkaan huomioitu lainkaan esimerkiksi leikin kulttuurista sidosta tai perusluonnetta ja siltä osin se on puutteellinen. (Knuuttila 1989, 20.)

2.4.1 Mitä leikki on?

Leikin määrittely on haastavaa, mutta leikkiin on suhtauduttava vakavasti (Helenius & Lummelahti 2013, 14). Leikistä on kirjoitettu paljon ja tutkimusta aiheesta on tehty runsaasti. Voiko leikistä kirjoittava aikuinen kuitenkaan tavoittaa lasten leikkimaailmaa täysin? Yksiselitteistä ja kattavaa selitystä leikille on miltei mahdoton löytää. Tutkijoiden kehittämässä leikin tunnuspiirteissä on jonkin verran keskinäisiä eroja, mutta leikkitutkimus on löytänyt joitakin leikkiä yhdistäviä tekijöitä: "Leikki on sisäisesti motivoivaa. Leikkiä leikitään sen itsensä vuoksi.

Leikki lähtee valinnasta. Leikki on spontaania ja vapaaehtoista. Leikki sisältää nautintoa, iloa ja jännitystä. Leikkiä ei synny, jos lapsi on suuttunut tai vihoissaan. Leikki on itseohjautuvaa. Leikkijä on aktiivisesti sitoutunut leikkiin. Leikki on kuvitteellista.” (Linnilä 2011, 179-181.)

Leikkivä lapsi on terve. Lapsi nauttii leikistä ja se on hänelle luonnollinen tapa ilmaista itseään. Psykoanalyttikkojen mukaan lapsen kyky ja halu leikkiä muodostuu ensimmäisestä, elintärkeästä ihmissuhteesta. Pieni vauva on riippuvainen toisen huolenpidosta, halusta ja kyvystä hoitaa häntä. Hyvästä hoidosta vauva sisäistää mieleensä hyvänolon kokemuksia. Kokemuksista kehittyy mielikuvajatkumo vauvan mieleen itsestä ja toisesta. (Airas & Brummer 2002, 163.) Kyrönlampi-Kylmänen (2007) tutki väitöskirjassaan 5-7- vuotiaiden lasten kokemuksia arjesta. Tutkimuksen mukaan lapsen elämään iloa ja onnea toi leikki vertaisryhmässä sekä kotona että päiväkodissa. Leikki on siis samalla henkilökohtaista, että yhteisöllistä. Merkittävä piirre leikissä lapsen kannalta on sen kokemuksellisuus, sillä siinä on mukana lapsen oma tahti. Leikkiessään lapsi pääsee oman tahdin valtaan. (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 159, 160.)

Mielikuvitus vapauttaa leikkijän ajan ja paikan rajoituksista. Samalla se ohjaa lasta suunnittelemaan ja arvioimaan omaa toimintaansa sekä vertaamaan todellisuutta leikin alkuperäiseen ideaan. Kuvitteellisuuden avulla lapsi luo asioista yleistyksiä ja leikistä muodostuu prosessi, jossa hänen henkiset kykynsä kehittyvät. (Helenius 2004, 14.) Luovuus ja leikki muodostavat tiiviin sidoksen. Luovuus herättää ihmisessä monenlaisia kokemuksia kuten iloa, uppoutumista, löytämistä ja rentoutunutta mieltä. Mielikuvat toimivat lapsen ajattelun pohjana liittäen tunteen ja ajatuksen yhteen. Mielikuvitus on yhdistelykyky, yksi tietoisuuden muodoista, joka liittyy eri tavoin todellisuuteen. Sen avulla lapsi muokkaa, liioittelee, kutistaa, tiivistää ja uudelleen ryhmittää asioita ja näin pyrkii tulkitsemaan todellisuutta. Rikas todellisuus mahdollistaa mielikuvituksen monipuolisen käyttämisen, ja päinvastoin. (Linnilä 2011, 176-177.)

2.4.2 Leikin merkitys lapsen kehitykselle

Leikki on tärkeää lasten ja nuorten kehitykselle, koska se edistää kognitiivista, fyysistä, sosiaalista ja henkistä hyvinvointia (Ginsburg 2007, 182). Leikin avulla lapsi harjoittelee, kehittää ja toistaa monia tärkeitä taitoja. Kun lapsi leikkii, hänen kielelliset taitonsa vahvistuvat. Hän opettelee ongelmanratkaisua ja käyttää älyllisyyttään sekä kehittää tärkeitä kykyjä, joille myöhempi oppiminen ja työnteko rakentuvat. Tekemisen ja keksimisen myötä lapsi saa kokea iloa leikissään. Etenkin yhteisleikissä lapsi sitoutuu toimintaansa, kehittää sitä ja kasvaa toisten huomioon ottamisessa. (Kinnunen 2003, 68 & Tamminen 2004, 93.) Erilaisten roolileikkien avulla lapsi harjoittelee ja toistaa arjen tilanteita, asenteita ja käyttäytymismalleja (Kahri 2003, 20).

Lapsi tutustuu itseensä ja toimintaansa leikin ja lelujen avulla. Kokemukset, tunteet ja elämykset tulevat näin ollen kasvavan lapsen hallintaan. Leikin avulla lapsi laajentaa sisäistä maailmaansa. Leikki myös auttaa lasta hallitsemaan ja ymmärtämään kokemuksiaan. Lapsi oppii myös hahmottamaan ja ymmärtämään muita, toisen ihmisen mieltä ja ruumista. Leikkiessä lapsi voi vaihtaa rooleja mielensä mukaan ja näin eläytyä toisiin ihmisiin. (Airas & Brummer 2002, 166.)

Lapsen antautuessa leikkiin hän on siinä kokonaisvaltaisesti mukana. Keho, aistit, ajattelu, tunteet, pelot, ilot ja surut sekä toiveet aktivoituvat. Näin ollen leikki vahvistaa lasta monipuolisesti. Lapsi käsittelee omia ajatuksiaan, kokemuksiaan, tunteitaan ja elämyksiään leikin avulla (Kahri 2003, 41). Leikin maailmassa lapsi voi yhä uudestaan palata kokemuksiinsa ja siihen, mitä haluaisi vielä kokea. Sisäisen kokemusmaailman siirtäminen itsensä ulkopuolelle on myös leikissä mahdollista. Lapsi tutkii, jäsentelee ja tarkkailee itsensä ulkopuolelta sisäisiä tunnetilojaan. Lapsen tasapainoisesta mielestä kertoo se, että hän pystyy siirtymään leikissä joustavasti todellisuuden ja eri tunnekokemusten alueilla olotilasta toiseen. (Airas & Brummer 2002, 165-166.)

Lapsen psyykkisen kehityksen näkökulmasta leikki on kaiken muun kehityksen edellytys (Sinkkonen 1998, 213). Pitkään leikkinyt lapsi säilyttää leikkisyytensä ja luovuutensa läpi aikuisiän. Lapsi, joka on saanut leikkiä paljon, on kekseliäs, innostunut ongelmanratkaisija ja tyytyväinen. (Haapaniemi-Maula 1996, 70.) Koulun aloittaminen vaikuttaa negatiivisesti lapsen luovuuteen. Koulussa lapsen toimintaa ja kehitystä arvioidaan ja tarkkaillaan koko ajan. Tämä johtaa kilpailuun ja arvosteluun, joka samalla heikentää ja horjuttaa lapsen luottamusta omiin kykyihinsä. Tilanne voi aiheuttaa lapselle turhautumista, väheksynnän tunnetta ja tappion kokemista. Leikin merkitys lapsen itseluottamuksen suojelun kannalta on tärkeää, sillä seitsemänvuotiaan minuutta suojaavat puolustusmekanismit ovat vasta kehittymässä. Leikissä lapsi saa ja voi kokea olevansa voittaja, sankari ja sitä kautta tyytyväinen itseensä. (Uusikylä 2004, 181.) Leikki saa ja sen täytyy jatkua koko elämän ajan. Vain lelut ja leikkipaikat muuttuvat ihmisen iän myötä. (Bergström 1996, 63.)

Leikin merkitys lapsen kehityksessä, oppimisessa ja koulunkäynnissä on otettu huomioon uudessa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Siellä sanotaan että, "työtavoissa korostuvat havainnollisuus ja toiminnallisuus, leikki ja pelillisuus sekä mielikuvitus ja tarinallisuus". Leikin ja leikillisyyden merkitystä korostaa se, että se mainitaan oppiaineista äidinkielen ja kirjallisuuden, matematiikan, ympäristöopin, uskonnon, elämäntiedon, musiikin, kuvataiteen, käsityön ja liikunnan sisällöissä, tavoitteissa tai työtavoissa. (OPH 2014, 98, 104, 131, 135, 140, 142, 143, 147, 149.)

2.4.3 Digitaalinen leikki ja mediaympäristö

Jo alle kouluikäiset lapset ovat sisällä monissa viestimissä ja mediaympäristöissä, voidaankin puhua suoranaisestä medialapsuudesta. Lapsen elämässä on materian muodossa eri medioista poimittujen hahmojen ja aiheiden konkretisoitumisia, kuten leluja, vaatteita, ruokailuvälineitä ja julisteita. Kaikki nämä ovat osa mediaa ja mediaympäristöä. Myös leikit ovat median

kyllästämiä. Leikit eivät välttämättä liity suoranaisesti mediaan, mutta ne voivat heijastaa mediasta tuttuja toimintatapoja ja asetelmia. (Kupiainen 2002, 72.)

Leikkimisen ja pelaamisen raja on hyvin häilyvä, koska ne sisältävät samanlaisia piirteitä (ks. Koivula & Mustola 2015). Suomen kieleen on vakiintunut tapa puhua peleistä ja leikeistä erillisinä toimintoina. Muissa kielissä, esimerkiksi ranskassa, ei ole vastaava käsiteparia, vaan käytetään leikit ja pelit kattavaa yleiskäsitettä. (Kalliala, 2010, 118.) Tietokonepelaaminen ei kuitenkaan ole syrjäyttänyt lasten mielikuvitusleikkejä. Lapset poimivat leikkeihin aineksia mediamaailmasta, joka ympäröi heitä. Mediamaailmasta siirretyistä aineksista tulee osa lasten itse keksimiä leikkejä ja sitä kautta osa heidän omaa todellisuuttaan. (Karimäki 2003, 54-55.)

Leikkiminen ja pelaaminen ovat osa lapsen ja nuoren yksilöksi, vertaisryhmän ja yhteiskunnan jäseneksi kasvamista. Digitalisoituvassa yhteiskunnassamme myös leikit ja pelit laajentuvat digitaalisiin ympäristöihin. Digitaaliset pelit ja leikit valmentavat lapsia toimimaan digitaalisissa ympäristöissä. Näitä taitoja lapset tarvitsevat yhä enemmän tulevaisuudessa opiskelussa ja työelämässä. (Harviainen, Meriläinen & Tossavainen 2013, 8.) Perinteisen leikin ja digitaalisen leikin suurin ero on teknologisessa välittyneisyydessä. Digitaalinen leikki yleistyy koko ajan ja se on tulevaisuudessa merkittävä osa lastenkulttuuria ja lapsuutta. (Koivula & Mustola 2015, 40, 49.)

Lasten pelaamat pelit ja teknologia tarjoavat lapsille ohjatusti uusia virikkeitä ja mahdollisuuksia. Roolien omaksuminen, seikkailujen kokeminen ja mielikuvituksen laajentaminen onnistuvat digitaalisen leikkiteknologian avulla uudella tavalla. Perinteisessä leikissä on digitaaliseen leikkiin verrattuna erilainen leikin dynamiikka ja mahdollisuuksien repertuaari. Digitaalisessa leikissä ne annetaan ja tarjotaan eri tavalla. (Koivula & Mustola 2015, 44.)

Koivulan ja Mustolan (2015, 50) tekemän tutkimuksen mukaan digitaalinen leikki ei eroa perinteisestä leikistä niin paljon, että sen käsitteellistäminen uudelleenlaisiksi

leikkikulttuuriksi olisi tarpeellista. Digitaalinen leikki on kuitenkin mahdollista vain tieto- ja viestintätekniiikan kanssa (Harviainen, Meriläinen & Tossavainen 2013, 7). Aikuisten suunnittelemat pelisovellukset ja niiden säännöt sekä rajoitukset ohjaavat lasten leikkiä digitaalisessa ympäristössä. Siitä huolimatta lapset voivat toimia vastoin käyttötarkoituksia ja lähtöoletuksia, joita aikuiset ovat luoneet peliympäristöille. Lapset ovat usein leikisti pelissä. (Koivula & Mustola 2015, 45, 50.)

2.4.4 Ekaluokkalaisen leikkiympäristöt

Leikki-ikäiselle lapselle avautuu uusi sosiaalinen ja toiminnallinen maailma. Lapsi astuu kodista ja hoitopaikasta pihalle ja naapurustoon. Asteittain lapsi pyrkii laajentamaan elinympäristöään. Leikki-ikäisen leikin tärkein paikka on piha. (Horelli 2003, 7.) Esi- ja alkuopetusikäisellä elinympäristö laajenee entisestään. Se voi käsittää kaupunginosan, kylän tai pienen kaupungin. (Horelli 2003, 9; Tulkki 2003, 61; Strandell 2003, 30.) Vanhempien pelot ja kiellot, lasten omat pelot ja ympäristössä ilmenevät todelliset vaarat rajoittavat lapsen liikkumista. (Horelli 2003, 9.) Ala-asteikäisen lapsen leikkiympäristö on noin parin sadan metrin säteellä kotoa. Ympäristöön tutustuessa pojilla korostuvat motoriset tekemiset, kuten pyöräileminen, pelaaminen ja kiipeily. Tytöt pitävät enemmän rauhallisista kävelyistä ja istuskelusta. (Strandell 2003, 30.)

Lapsen tärkein toiminnan pohja on turva ja uteliaisuus. Nämä kaksi asiaa tulee jokaiselle lapselle mahdollistaa hänen kehittymisensä tueksi. Kaiken lähtökohtana ovat ympäristön fyysinen ja henkinen turvallisuus. Vain turvallisessa ympäristössä lapsi vapautuu leikkiin ja oppimiseen. Kun ympäristö on suotuista, pääsee lapsen uteliaisuus esiin. Se toimii hänen motivaationsa ytimenä ja ajaa lapsen myös kokeilemaan uutta. Turvallisuuden ja uteliaisuuden siivittämänä lapsi myös uskaltautuu kokeilemaan rajojaan niin oppimisessa kuin leikissäkin. (Linnilä 2011, 175.)

Kiinnostavaa on, missä paikoissa lapset oikeasti leikkivät fyysisesti, mutta leikkiympäristöjä voi tarkastella myös toisen ulottuvuuden, leikin sisäisten leikkiympäristöjen kautta. Leikit rakentuvat minne tahansa, mihin ne lasten mielestä parhaiten soveltuvat. Lasten käsitykset leikkipaikoista eivät ole riippuvaisia aikuisten ennakkokäsityksistä. Lapsille kaikki on mahdollista. Leikkien paikat luodaan osin kuvitteellisesti, jolloin ne eivät ole selkeästi muista paikoista eroteltu. Ne syntyvät tietyissä paikoissa tarpeen mukaan. (Karimäki 2005a, 109.)

Pihaleikit ovat vähentyneet huomattavasti 1950-luvun jälkeen. Harrastustoiminta ja ruutu-aika syövät lasten leikkiaikaa. (Kalliala, 2010, 119.) Erilaiset muutokset yhteiskunnassamme, kuten kiireinen elämäntyyli ja muutokset perherakenteissa vähentävät leikkiä (Ginsburg 2007, 182). Yhteiskuntamme on alituisen muutoksen alaisena ja yksilöt joutuvat sen pyörteisiin tahtomattaan. Lasten kohdalla se on näkyvä leikkiajan vähenemisenä ja tavoitteellisten, suorituksiin pyrkivien harrastusten lisääntymisenä. Leikillä on tutkitusti paljon positiivisia vaikutuksia yksilön kehitykseen. Olemme kehittyneet enemmän moderniin, teknologiseen ja globaalimpaan maailmaan, mutta prosessin aikana olemme kadottaneet tavat ja kokemukset, jotka vaikuttavat elämänlaatuamme. Yksi suurimmista haasteista tällä hetkellä ja tulevilla sukupolvilla voi olla tarve löytää tasapaino yhä enemmän kasvavassa kiireyhteiskunnassa säilyttäen kokemukset hyvinvoinnista ja yhteydestä maailmaan. (Bento & Dias 2017, 3.)

2.5 Vanhemmuus ja leikki

Aikuisen rooli leikissä on erilainen eri ikäkausina. Alle kolmevuotiaat lapset tarvitsevat leikissään aikuisen tukea ja mukana leikkimistä. Lapsen kasvaessa, yli kolmivuotiaiden leikeissä, aikuisen tuki on mielikuvituksen ja spontaanin leikin tukemista. Leikkiympäristön rakentaminen ja leikkivälineiden monipuolisen käytön tukeminen ovat yli kolmivuotiaiden lasten leikeissä tärkeää. Leikki vaatii aikuista, joka on aidon kiinnostunut leikistä ja joka osaa tukea lapsen leikkiä tämän tarvitsevalla tavalla. Aikuisen tuki leikissä voi olla välillistä tai suoraa.

Välillinen tuki voi olla ajan, tilan ja välineiden järjestämistä lapsen leikille. Leikin tukeminen kielellisesti, aikuisen esimerkkileikki ja osallistuminen leikkiin ovat puolestaan leikin suoraa tukemista. (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2011, 477-478.)

Vanhemman ja lapsen yhteisleikillä on merkittävä rooli etenkin pienten lasten oppimisen kehittymiseen. Lähes kaikki vanhemmat haluavat viettää aikaa lastensa kanssa perheympäristössä. Vanhemmat kokevat kuitenkin paineita työelämästä ja heillä on vähän aikaa olla lastensa kanssa arjen keskellä. (Chou & Fen 2014, 281.)

2.5.1 Vanhempien suhtautuminen leikkiin

Leikki tarjoaa vanhemmille oivallisen mahdollisuuden sitoutua lapsiinsa (Ginsburg 2007, 182). Aikuisen osallistuminen yhteiseen toimintaan lapsen kanssa tukee leikin kehitystä. Aikuisen pitäisi tuntea leikin kehityksen vaiheet, koska häntä tarvitaan leikin tukemiseen ja lapsen eteenpäin viemiseen. Varhaiskasvatuksen ammattitaidon ydintä on leikin kehityksen tuntemus. Sitä tarvitaan kotona, päiväkodissa ja vielä koulussakin. (Helenius 2004, 20.) Kyrönlampi-Kylmäsen (2007) tekemän tutkimuksen mukaan aikuinen näkee vain pienen osan lapsen leikistä. Kotona lapsi saattoi leikkiä jännittäviä leikkejä aikuisten katseelta piilossa. Lapsi saattoi myös leikkiä paikoissa, jossa vanhempi ei ollut luvannut hänen leikkiä. Lapsi ei jakanut näitä kokemuksiaan vanhemman kanssa vaan kavereiden ja luotettavan aikuisen kanssa. Leikkipaikat, jotka toivat jännitystä lapselle, loivat myös iloa lapsen elämään. (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 160,162.)

Karimäki (2004) on tutkinut 7-12 vuotiaiden helsinkiläisten ja tallinnalaisten lasten leikkiä. Lasten leikkikulttuuri on yhä voimissaan ja tallessa, se on vain piilossa aikuisten katseilta. Karimäen mukaan vanhemmat eivät olleet tietoisia lastensa leikeistä tai niiden sisällöistä. Vanhemmat osallistuivat harvoin kouluikäisten lasten leikkeihin, mutta toisaalta lapset eivät sitä toivoneetkaan. Leikit haluttiin

pitää vanhemmilta salassa tai erillään muusta yhteisestä tekemisestä. Leikki ei niinkään lopu, vaan muuttaa muotoaan lapsen kasvaessa. Se voi kehittyä esimerkiksi keskusteluksi tai joksikin muuksi toiminnaksi. (Karimäki 2004, 256-257, 264.)

Aikuisen silmissä leikistä tulee arvostettavaa vasta, kun siinä nähdään sen hyödyllisyys. Sanonta leikki on lapsen työtä tuo esille leikin vakavamman puolen. Leikkiä ei kuitenkaan voi alistaa ainoastaan sen välineelliseen merkitykseen, koska se itsessään on lapsen tapa elää. Lapsuuden ydintoimintaa on leikkiminen. Lapsi elää leikin maailmassa kuvaten sisäistä ja ulkoista maailmaa sekä etsien ratkaisuja kohtaamiinsa ongelmiin. Leikissä lapsi voi turvallisesti kokeilla ja harjoitella uusia taitoja ilman paineita. Leikkiä voidaan kutsua mimeettiseksi toiminnaksi. Se heijastaa lapsen sisäistä maailmaa. Leikin avulla lapsi voi ajatella ja tuntea asioita uudella tavalla. (Linnilä 2011, 181.) Leikki ei ole vain leikkiä. Leikin perimmäisenä tarkoituksena on luoda kaaosta siihen systeemiin, jossa ja jolla lapsi leikkii. Katastrofi ja luovuus yhdistyvät leikissä, kun vanhat systeemit tuhoetaan ja tilalle luodaan uusia. (Bergström 1996, 62.) Leikin tarkoituksena on myös tuottaa mielihyvää ja iloa (Tamminen 2004, 93).

Leikki kuuluu osaksi lapsen luonnollista kasvua, mutta väistämättä leikkeihin heijastuu se, miten aikuiset niihin suhtautuvat. Erityisesti lapsen vapaa, omaehtoinen leikki on tärkeää. Aikuinen ei muokkaa lapsen aitoa, omaehtoista leikkiä. Siitä huolimatta aikuinen on usein ratkaisevassa asemassa määrittämässä, saako lapsi leikkiä tai onko leikille riittävästi tilaa ja aikaa. Leikki ei usein ole mahdollista ilman aikuisen tukea. Tila, aika, vapaus, leikkitarvikkeet ja rauha ovat hyvän leikin perusteet ja aikuisen tehtävänä on järjestää ne lapselle. Aikuinen voi tukea lasta omaehtoisen leikin syntymisessä esimerkiksi lukemalla satuja ja antamalla lapselle mahdollisuuden rakentaa leikkiympäristöjä itse. (Linnilä 2011, 181-182.) Vanhempien tehtävä on tukea leikkivän lapsuuden jatkumista. Lapsuuden tukeminen on arvokasta, lapsen elämään sijoittamista. (Kinnunen 2003, 154.)

Vaikka tutkijat näkevät leikin tärkeänä osana ekaluokkalaisen maailmaa, vanhemmat ajattelevat asiasta toisin. Aikuiset mieltävät leikkimisen kuuluvan alle kouluikäisille. Lapsi nähdään liian lapsenomaisena, jos hän vielä koulunaloitusvaiheessa leikkii. Leikkimisen oletetaan olevan koulun aloituksen este, ei etu. Lapsille juuri leikkiminen ja yhteisöllisyys kavereiden kanssa ovat koulunaloituksen keskeisimmässä merkityksessä. (Linnilä 2011, 179.)

Toivokoski (2015) tutki gradussaan kouluikäisten lasten leikkiä vanhempien näkökulmasta. Hän haastatteli kuutta 7-11 -vuotiaan lapsen vanhempaa. Vanhemmat pitivät leikkiä tärkeänä kouluikäiselle lapselle ja hänen kehitykselleen. Vanhemmat olivat myös kiinnostuneita lastensa leikeistä. He kyselivät, seurasivat ja kuuntelivat lastensa leikkejä. Toivokosken mukaan vanhempien ja lasten yhteiset leikit loivat yhteyden lasten ja vanhempien välille vahvistaen heidän suhdettaan. (Toivokoski 2015 74, 78-79.)

Kaikenikäisten lasten leikeille olennaista on, että lapsi saa viipyä leikissään ja palata uudelleen sen ääreen. Samalla lapsen keskittymiskyky ja tarkkaavaisuus kehittyvät. Lapsi päättää ja määrittää itse, mikä on hänelle leikkiä. Tämän asian ymmärtäminen vaatii aikuiselta laajaa ymmärrystä. Myös esi- ja alkuopetuksessa tulee vaalia omaehtoista leikkiä, koska se kulkee aina käsi kädessä luovuuden kanssa. (Linnilä 2011, 181-182.)

2.5.2 Perheiden ajankäyttö nykypäivänä

Jotta saisimme totuudenmukaisen kuvan lasten leikistä vanhempien kokemana, meidän tulee tarkastella vanhempien rooleja tässä hetkessä. Eiväthän vanhemmat elä vain lapsiaan varten, vaan heillä on useita eri rooleja.

Arki on meidän ympärillämme, tässä ja nyt. Sen määrittäminen on hyvin hankalaa. Lapsiperheet kuvaavat arkeaan usein hektiseksi, jossa erilaiset tulemiset ja menemiset leimaavat sen olemusta. Perhe-elämän ja työn yhteensovittaminen on haastavaa. Vanhemmat eivät välttämättä kykene

vetämään selkeää rajaa kodin ja työn välille. Haasteensa arkeen tuovat myös ajan löytäminen lapsille ja perheelle sekä itselle ja harrastuksille. Aikapula leimaa arkea vanhempien näkökulmasta. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 15, 17-18.) Suurin osa perheistä pystyy yhdistämään perheen ja työn melko vaivattomasti (Lammi-Taskula & Salmi 2009, 46). Erilaiset roolit palkitsevat ja antavat sisältöä elämän eri osa-alueille (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 19).

Kouluikäisen lapsen tarpeet ovat leikki-ikäiseen verrattuna erilaiset. Vanhempien apua tarvitaan esimerkiksi läksyjen kanssa. Jatkuva hoiva muuttuu lapsen muunlaiseksi tukemiseksi. Muutos on nähtävissä äitien ja isien lastenhoitoon käyttämässä ajankäytössä. (Ylikännö 2009, 125.) Uusimman Väestöliiton teettämän perhebarometrin mukaan vanhemmillä kuluu enemmän aikaa lasten kanssa leikkimiseen, ulkoiluun, muuhun puuhailuun, neuvomiseen ja koulutehtävissä auttamiseen kuin aiemmin (vuosina 1988-2010) (Miettinen & Rotkirch 2012, 75-76).

Kyrönlampi-Kylmäsen (2007) tutkimuksen mukaan koti oli lapselle tärkeä paikka. Siihen liittyivät kokemukset turvallisuudesta ja yhteisöllisyydestä. Kotona lapsella oli omaehtoista aikaa ja hän sai määrätä omasta leikkiajastaan sekä leikkikavereistaan. Vanhemman läsnäolo toi lapselle iloa. Rauhallinen ja intensiivinen yhdessäolo vanhemman kanssa on lapselle tarpeellista. Lapsen maailmaan välittyi vanhemman kautta aikuisen kokema kiire ja stressi. Ristiriitoja vanhemman ja lapsen välillä tuntui lisäävän vanhemman väsymys. (Kyrönlampi-Kylmänen 2007, 163, 168.) Lasten ja nuorten elämää jäsentää merkittävästi heidän ajankäyttönsä. Sen määrittäjinä, luonnehtijoina ja suunnittelijoina toimivat usein aikuiset, erityisesti vanhemmat. (Nätti & Repo 2015, 83.)

3 Tutkimuksen toteuttaminen

3.1 Tutkimusongelma

Leikki on lapselle monella tavalla tärkeää, se on todistettu ajan saatossa useiden tutkimusten avulla (Huizinga 1947; Piaget 1962; Caillois 1961; Erikson 1982). Seitsemänvuotias lapsi on elämänsä uuden ja suuren muutoksen edessä, hän aloittaa monivuotisen koulutaipaleen. Koulun aloittaessaan lapsi joutuu ottamaan itsestään ja omasta toiminnastaan enemmän vastuuta. Hän tutustuu uusiin ihmisiin ja hänen sosiaaliset suhteensa laajenevat. Seitsemänvuotias lapsi on vielä pieni ihmisen alku ja tarvitsee paljon leikkiä raskaan koulutyön vastapainoksi. Maailma muuttuu ja kehittyy, teknologia ja mobiililaitteet integroituvat osaksi elämäämme. Lapsen kehityksen ja uuden tiedon sisäistämisen kannalta mielikuvituksen käyttäminen vapaassa leikissä on kuitenkin mielestämme tärkeää.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää vanhempien näkemyksiä ekaluokkalaisten lastensa leikeistä kotiympäristössä.

Tutkimusongelmamme on:

Millaisia näkemyksiä vanhemmilla on ekaluokkalaisten lastensa leikkimisestä kotiympäristössä?

Tarkennamme tutkimusongelmaa seuraavien tutkimuskysymysten avulla:

Millaisia leikkejä ekaluokkalaisten leikkivät?

Millainen merkitys leikillä on ekaluokkalaisten elämässä?

Millaista vanhempien suhtautuminen on ekaluokkalaisten lastensa leikkimiseen?

Millainen vanhemman rooli on lapsen leikissä?

3.2 Tutkimuksen eteneminen

Tutkimuksen suunnittelu alkoi syksyllä 2015. Samaan aikaan aloitimme esi- ja alkuopetuksen sivuaineen. Haluamme molemmat työskennellä tulevaisuudessa esi- ja alkuopetuksessa, jossa leikillä on iso merkitys. Ilmiönä leikki on kiehtonut meitä aina. Leikki kuuluu kaikenikäisille, koko ihmiselämään. Luokanopettajakoulutuksen myötä haluamme laajentaa leikkietämystämme. Pro gradu -tutkielman tekeminen leikki-ilmiöstä antoi siihen oivan mahdollisuuden.

Osallistuimme syksyllä 2015 graduseminaareihin ja ohjaajien johdolla aloimme viedä ajatuksiamme tutkimuksen tasolle. Syksyllä tutustuimme kirjallisuuteen ja pohdimme tutkimuksen näkökulmaa. Saimme tutkimusluvan lokakuussa. Kyselylomaketta työstimme loppuvuodesta 2015 ja tammikuussa 2016. Aineiston keräsimme tammi-helmikuussa 2016. Tutustuimme aineistoon keväällä ja teimme siitä alustavaa analyysiä. Syksyllä jatkoimme aineiston tarkempaa lukemista ja analyysiä. Olemme kirjoittaneet tutkimusraporttia prosessin aikana. Keväällä 2017 keskityimme saattamaan tutkimuksen loppuun. Tutkimusprosessi on ollut ajoittain tauolla aikataulullisten haasteiden vuoksi.

3.3 Tutkimuksen laadullinen lähestymistapa

Kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus on etenkin ihmistieteissä paljon käytetty tutkimusmenetelmä. Se pyrkii ymmärtämään tutkittavaa asiaa pelkän selittämisen sijaan. Laadullisen tutkimuksen tunnusmerkkejä on useita. Yksinkertaisimmillaan laadullisella aineistolla tarkoitetaan aineistoa, joka on ilmiösultaan tekstiä. Se voi olla tutkijasta riippumatonta tai riippuvaista. Erilaiset kyselyt ja haastattelut sekä havainnointi ovat laadullisen tutkimuksen yleisimpiä aineistonkeruumenetelmiä. (Eskola & Suoranta 1998, 13.)

Laadullisen tutkimuksen tutkimussuunnitelma ei ole tiukka ja ehdoton, vaan parhaimmillaan se elää työn mukana. Kvalitatiivisilla menetelmillä saavutetaan ilmiöiden prosessiluonne eli tutkimustulokset ovat aikaan ja paikkaan sidottuja sekä muuttuvia ilmiöitä. Avoin tutkimussuunnitelma korostaa myös tutkimuksen eri vaiheiden sitoutumista toisiinsa. (Eskola & Suoranta 1998, 16.) Tutkimussuunnitelmamme eli koko tutkimusprosessin ajan. Perusraamit pysyivät samana, mutta esimerkiksi tutkimusongelma ja -kysymykset muotoutuivat prosessin etenemisen myötä. Laadullisen tutkimuksen tulkinta jakautuu koko tutkimusprosessiin. Aineistonkeruu, analyysi, tulkinta ja raportointi muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden jo tutkimuksen tekovaiheessa. Siksi myös tutkimussuunnitelma ja tutkimusongelmat voivat muokkautua työn edetessä. (Eskola & Suoranta 1998, 16.)

Tutkija pyrkii laadullisessa tutkimuksessa säilyttämään tutkittavan ilmiön juuri sellaisena kuin se on, naturalistisena otteena. Pyrkimyksenä on tavoittaa tutkittavien oma, subjektiivinen näkökulma. Kvalitatiivinen tutkimus keskittyy usein varsin pieneen ja tarkasti valittuun näytteeseen. Määrän sijaan pyritään korostamaan laatua. (Eskola & Suoranta 1998, 18.) Tavoitteena ei ole tehdä yleistyksiä, vaan pyrkiä säilyttämään vastausten yksilökohtaisuus ja moninaisuus (Perttula 1996, 88). Tutkija pyrkii sijoittamaan tutkimuksensa yhteiskunnalliseen kontekstiin ja antamaan siitä yksityiskohtaisen kuvan (Eskola & Suoranta 1998, 18). Kvalitatiivisen tutkimuksen johtopäätöksiä ja tuloksia voidaan yleistää teoriaan (Perttula 1996, 89).

Teorian merkitys laadullisessa tutkimuksessa on välttämätön. Teoria muodostuu tutkimuksen keskeisistä käsitteistä ja niiden välisistä merkityssuhteista. Teoriaa tarvitaan myös metodien, tutkimuksen etiikan ja luotettavuuden hahmottamiseen. Niiden avulla tutkija kokoaa omalle tutkimukselleen teoriapohjan eli viitekehyksen. (Tuomi & Sarajärvi 2009; Eskola & Suoranta 2001.) Sen lisäksi teoriaa tarvitaan analyysivaiheessa ja tutkimusraportin laatimisessa (Eskola &

Suoranta 2001, 82). Tutkimuksessamme keskeisiä käsitteitä ovat lapsuus, ekaluokkalainen lapsi, leikki ja vanhemmat.

Laadullinen tutkimus on yleensä hypoteesiton. Tutkijalla ei ole lukkoon lyötyjä ennako-olettamuksia tutkimuksen kohteesta tai tuloksista. Hän ei muodosta aiemmista kokemuksista saamiaan, tutkimusta rajaavia asetelmia. Laadullinen analyysi painottaa yllättymistä ja oppimista tutkimuksen kuluessa ja sen myötä. Tutkimuskohteesta muodostetut ennako-oletukset tulee kuitenkin tiedostaa ja ottaa huomioon tutkimuksen esioletuksina, jotta uuden oppiminen on mahdollista. Esioletusten tiedostaminen lisää objektiivisen näkökulman mahdollistamista. Tutkijan ajattelu vilkastuu aineiston myötä ja hypoteesin todistamisen sijaan hän voi löytää uusia näkökulmia aiheeseen. (Eskola & Suoranta 1998, 20.) Jokaisella ihmisellä on leikistä omat käsityksensä, myös meillä tutkijoilla. Tutkimuksen luotettavuuden säilyttämiseksi meidän oli pyrittävä suhtautumaan aiheeseen objektiivisesti.

3.4 Nettikysely aineistonkeruumenetelmänä

Lomakehaastattelua tai lomakekyselyä ei yleisesti mielletä laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi, mutta sen käyttäminen on mahdollista (Tuomi & Sarajärvi 2009, 74-75). Lomakekyselyn avulla voidaan kysyä osallistujien arvoista, asenteista, mielipiteistä ja käsityksistä aivan kuten haastattelussakin (Hirsjärvi 1997, 197). Päätimme kerätä aineiston kyselyllä, koska yli 20 vanhemman haastattelemisen olisi jo aikataulullisesti ollut haastavaa. Olimme alustavasti yhteydessä erään ekaluokan opettajaan ja sovimme lomakkeiden jakamisesta oppilaiden välityksellä vanhemmille. Pohdimme paperisen ja sähköisen lomakkeen käyttämisen eroja ja päädyimme kuitenkin sähköiseen kyselyyn, koska se minimoi välikäsien tarpeen kyselyn toteuttamisessa. Halusimme myös kokeilla sähköistä lomaketta laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä. Lapin yliopiston opiskelijoina saimme tunnukset Webropol -kyselytyökaluun, jonka avulla teimme lomakkeen ja toteutimme aineiston keräämisen.

Kyselyn laatimisessa on oltava huolellinen, sillä se luo perustan tutkimuksen onnistumiselle. Eniten virheitä tutkimustuloksiin aiheuttavat kysymysten muoto ja monitulkinallisuus. (Valli 2001; vrt. Ronkainen, Karjalainen & Mertala 2008.) Tutkija pääsisi helpommalla, jos hänellä olisi käytössään jo kehitetty ja testattu lomake. Valmista lomaketta ei aina löydy suoraan, vaan tutkijan on usein rakennettava omaan tutkimusongelmaan ja teemaan sopiva lomake. (Valli 2007, 198.) Kysymysten tulee olla yksiselitteisiä ja tarkkoja. Kysymykset rakentuvat tutkimuksen tavoitteiden ja tutkimusongelmien mukaisesti. (Valli 2001; vrt. Ronkainen, Karjalainen & Mertala 2008.) Tutkimuksemme keskeiset teemat ovat ekaluokkalaisen lapsen leikki, leikin merkitys lapsen arjessa, vanhempien suhtautuminen lapsensa leikkiin ja vanhemman rooli leikissä. Näiden pohjalta loimme kysymykset tutkittavasta ilmiöstä kyselylomakkeeseen. Taulukossa 1 (s.29) on kuvattu teorian, tutkimuskysymysten ja lomakkeen kysymysten väliset yhteydet.

Lomakkeen rakenteessa tulee kiinnittää huomiota sen pituuteen ja kysymysten lukumäärään (Valli 2001; Ronkainen, Karjalainen & Mertala 2008). Mietimme kysymysten määrää tarkasti, koska emme halunneet tehdä kyselystä turhan pitkää. Liian pitkä kyselylomake ei motivoi vastaajia osallistumaan. Vaikeasti tulkittavat kysymykset voivat sekoittaa vastaajaa.

Lomakkeen ulkoasun selkeys ja kysymysten looginen etenemisjärjestys vaikuttavat vastausmotivaatioon. Kyselyn alkuun kannattaa sijoittaa helpot kysymykset ja loppupuolelle vaativat kysymykset. (Valli 2001; Ronkainen, Karjalainen & Mertala 2008.) Kyselytavasta riippumatta huolellinen etukäteistyö on erittäin tärkeää. Oman aiheen tuntemus, kysymysten muovaaminen ja testaaminen auttavat lomakkeen laadinnassa.

Teema	Tutkimuskysymys	Lomakkeen kysymys
Ekaluokkalaisten leikit	Millaisia leikkejä ekaluokkalaisten leikkivät?	<p>Kysymys 2: Millä ekaluokkalaisesi leikkii?</p> <p>Kysymys 3a: Millaisia leikkejä ekaluokkalaisesi leikkii sisällä?</p> <p>Kysymys 3b: Millaisia leikkejä ekaluokkalaisesi leikkii ulkona?</p> <p>Kysymys 6: Voiko mielestäsi digitaalisessa ympäristössä leikkiä? Miten?</p>
Leikin merkitys lapsen arjessa	Millainen merkitys leikillä on ekaluokkalaisten elämässä?	<p>Kysymys 4: Kuinka paljon aikaa ekaluokkalaisesi käyttää leikkimiseen kotiympäristössä arkipäivänä?</p> <p>Kysymys 5: Kuinka paljon aikaa ekaluokkalaisesi käyttää leikkimiseen kotiympäristössä viikonloppuna, päivässä?</p> <p>Kysymys 7: Oppiiko lapsi mielestäsi leikkiessään? Jos oppii, niin mitä?</p> <p>Kysymys 8: Miksi lapsi mielestäsi leikkii?</p> <p>Kysymys 11: Onko ekaluokkalaisesi riittävästi aikaa leikkiä? Perustele.</p>
Vanhempien suhtautuminen lapsensa leikkiin	Millaista vanhempien suhtautuminen on ekaluokkalaisten lapsensa leikkimiseen?	<p>Kysymys 6: Voiko mielestäsi digitaalisessa ympäristössä leikkiä? Miten?</p> <p>Kysymys 9: Millaisia leikkejä toivot ekaluokkalaisesi leikkivän? Miksi?</p> <p>Kysymys 10: Millaisia leikkejä et toivo ekaluokkalaisesi leikkivän? Miksi?</p> <p>Kysymys 12: Minkä ikäiseksi haluaisit lapsesi leikkivän? Miksi?</p> <p>Kysymys 13: Millaisia leluja tai leikkivälineitä ostat lapsellesi? Miksi?</p>
Vanhemman rooli leikissä	Millainen vanhemman rooli on lapsen leikissä?	<p>Kysymys 11: Onko ekaluokkalaisesi riittävästi aikaa leikkiä? Perustele.</p> <p>Kysymys 12: Minkä ikäiseksi haluaisit lapsesi leikkivän? Miksi?</p> <p>Kysymys 13: Millaisia leluja tai leikkivälineitä ostat lapsellesi? Miksi?</p> <p>Kysymys 14: Tuetko ekaluokkalaisesi leikkiä? Millä tavoin?</p>

Taulukko 1. Analysointia havainnollistava jäsentely tutkimuskysymysten mukaan.

Kyselylomake kannattaa aina testata testiryhmällä. (Ronkainen, Karjalainen & Mertala 2008, 31, 40.) Lähetimme kyselylomakkeen kaksi kertaa testiryhmälle, joka koostui kolmesta lähipiirimme ekaluokkalaisen vanhemmasta. Luimme vastaukset huolella ja peilasimme niitä teoriaosuuteen ja tutkimuskysymyksiin. Molemmilla vastauskerroilla saimme arvokasta palautetta kysymysten ymmärrettävyydestä ja selkeydestä. Ne auttoivat meitä muokkaamaan lomaketta.

Kyselymme alkoi taustatietokysymyksellä, jossa kysyttiin vanhemman sukupuoli ja ikä, lasten lukumäärä ja ekaluokkalaisen sukupuoli. Valitsimme kyselylomakkeen kysymystyypeiksi avoimet kysymykset ja strukturoidut kysymykset. Lomake sisälsi 11 avointa ja kaksi strukturoitua kysymystä. Avointen kysymysten avulla pyrimme antamaan vanhemmille mahdollisuuden pohtia vastauksiaan. Myös kysymyksenasettelu ja lisäkysymykset ohjasivat siihen. Avoimet kysymykset antavat vastaajalle mahdollisuuden asian pohtimiseen ja selittämiseen laajasti. Toisaalta avoimiin kysymyksiin jätetään helposti vastaamatta ja vastaukset voivat olla suurpiirteisiä tai epätarkkoja. (Valli 2001; Hirsjärvi 1997.) Strukturoiduilla kysymyksillä selvitimme ekaluokkalaisen leikkiin käyttämää aikaa päivittäin, arkena ja viikonloppuna.

Nettikyselyssä vastaajat pysyvät anonyymeinä, eikä heitä voida tunnistaa vastausten perusteella. Mielenkiintoisten vastausten myötä olisi tehnyt mieli esittää jatkokysymyksiä. Vastauksia ei kuitenkaan ollut mahdollista tarkentaa, koska kyselyssämme emme kysyneet vastaajien yhteystietoja tai nimiä. Lomakkeessa kysymykset esitetään täysin samassa muodossa jokaiselle osallistujalle, joten se parantaa tutkimuksen luotettavuutta. Nettikyselyn voi tehdä itselleen sopivana ajankohtana, eikä aikatauluista tarvitse sopia tutkijan kanssa. (Valli 2001, 101.)

Kyselyn jakaminen sähköisesti on helppoa, koska kyselyn linkin voi lähettää esimerkiksi sähköpostin kautta (Ronkainen, Mertala & Karjalainen 2008, 22). Lähetimme Webropol-linkin ja saatekirjeen koulun rehtorille ja hän välitti ne

Wilman kautta eteenpäin ekaluokkalaisten vanhemmille. Saatekirjeessä kerroimme osallistujille tutkimuksemme aiheen, vastausten luottamuksellisesta käsittelystä, tunnistamattomuudesta ja kyselyn ajankohdasta (kts. Liite 2.).

3.5 Tutkimukseen osallistujat ja aineiston esittely

Kysely lähetettiin 62 lapsen vanhemmalle. Kyselylinkkimme oli ensin avoinna kaksi viikkoa. Kyselyyn vastasi kahden viikon aikana 14 vanhempaa. Vastausten vähäisen määrän takia lisäsimme vastausaikaa vielä viikolla ja saimme 11 vastausta lisää. Tutkimusaineistomme koostui yhteensä 25 vanhemman vastauksista. Vastausprosentiksi muodostui 40%. Osallistujista 19 oli naisia ja viisi miehiä. Yksi osallistujista ei ollut vastannut taustatietokysymykseen sukupuolesta. Vastanneiden ikähajonta oli 27-54 vuoden välillä. Vastaajilla oli lapsia yhdestä kuuteen. Ekaluokkalaisista 11 oli tyttöjä ja 14 poikia.

Sähköistä kyselyä käytettäessä vastauksia ei tarvitse erikseen litteroida, vaan ne tulostuvat suoraan tekstimuotoon (Ronkainen, Mertala & Karjalainen 2008, 22). Webropol-ohjelmasta saimme tulostettua aineiston valmiiksi litteroituna. Ohjelman avulla muokkasimme aineiston siten, että saimme yhteenvedon yksittäisten kysymysten vastauksista. Myös jokaisen vanhemman vastaukset saatiin tulostettua omina koonteinaan. Aineistoa saimme yhteensä 64 sivua (A4).

Kyselymme osallistujat vastasivat lähes kaikkiin kysymyksiin, vain muutamissa kysymyksissä oli vastausvajetta. Vastausvajetta esiintyi neljässä kysymyksessä. Niitä olivat kysymykset 6. Voiko mielestäsi digitaalisessa ympäristössä leikkiä? (n=24), 7. Oppiiko lapsi mielestäsi leikkiessään? Jos oppii, niin mitä? (n=23), 9. Millaisia leikkejä toivot ekaluokkalaisesi leikkivän? Miksi? (n=24) ja 10. Millaisia leikkejä et toivo ekaluokkalaisesi leikkivän? Miksi? (n=23). Olemme kuitenkin tyytyväisiä siihen, että kyselyyn osallistujat vastasivat pääsääntöisesti jokaiseen kysymykseen.

3.6 Aineiston analyysi

Aineiston analyysitapoja on useita. Karkeasti ne voidaan jakaa selittämiseen tai ymmärtämiseen pyrkiviin lähestymistapoihin. Pääperiaatteena on valita analyysitapa, joka vastaa parhaiten tutkimusongelmaan. Laadullisessa tutkimuksessa analyysin tekeminen koetaan vaikeaksi, koska vaihtoehtoja on runsaasti ja tiukat, ohjaavat säännöt puuttuvat. Tutkija tekee kuitenkin jo alustavia valintoja tutustuessaan aineistoon. (Hirsjärvi 1997, 224.) Koimme analyysitavan valinnan vaikeaksi, mutta luettuamme teoksia tutkimuksen ja analyysin tekemisestä aloimme hahmottaa myös analyysivaihetta paremmin.

Tutkijan suhde tutkimuksensa teoriaan näkyy myös analyysivaiheessa. Vaihtoehtoja on useita; aineistolähtöinen, teoriasidonnainen ja teorialähtöinen tutkimus. Aineistolähtöisessä analyysissä teoria pyritään konstruoimaan aineistosta. Teoriasidonnaisessa analyysissä on kytkentöjä teoriaan, mutta se ei suoraan pohjautu siihen tai nouse teoriasta. Teorialähtöisessä analyysissä lähdetään teoriasta ja palataan siihen aineiston keräämisen jälkeen. (Eskola 2001, 136-137.)

Tutkimuksemme on teoriasidonnainen eli käytimme analyysin tukena teoriaa. Teoriaosuudessa käsitelimme tutkimuksemme keskeisimpiä teemoja, joita olivat ekaluokkalaisen lapsen leikki, leikin merkitys lapsen arjessa, vanhempien suhtautuminen lapsensa leikkiin ja vanhemman rooli leikissä. Teoriaosuuden pohjalta loimme kysymykset tutkittavasta ilmiöstä kyselylomakkeeseen. Taulukossa 1 on kuvattu analysointia havainnollistava jäsentely tutkimuskysymysten mukaan (ks. s. 29).

Tulostimme Webropolista koosteet jokaisesta kysymyksestä sekä erikseen jokaisen osallistujan vastaukset. Vastauskoosteet sisälsivät sekä avoimet että suljetut kysymykset. Aluksi silmäilimme vastauksia ja merkitsimme usein toistuvia asioita. Sen jälkeen kävimme vastaukset läpi kysymys kerrallaan ja

keskustelimme aineiston herättämistä huomiosta sekä osallistujien pohdinnoista. Teimme keskustelun ohessa muistiinpanoja vastauksissa esille tulleista asioista.

Tematisointi eli teemoittelu on laadullisessa tutkimuksessa yleensä ensimmäinen tapa lähestyä aineistoa. Tekstimassasta pyritään löytämään ja erottelemaan tutkimuksen kannalta oleelliset asiat eli teemat. Tekstiaineistosta saadaan teemoittelun avulla esille laaja kokoelma vastauksia. Tutkimusongelman mukaisesti teemoja lähdetään avaamaan ja käsittelemään sekä vertailemaan niiden esiintymistä aineistossa. Tässä vaiheessa on tarpeen myös punnita tutkimusongelman kannalta keskeiset ja olennaisimmat aiheet. (Eskola & Suoranta 2001, 174.)

Tutkimusongelmaa tarkentamaan loimme neljä tutkimuskysymystä. Jokainen tutkimuskysymys käsittelee yhtä teemaa. Analyysiä selkeyttääksemme muotoilimme tutkimuskysymyksistä analyysikysymykset (Liite 3). Aineistoa voi lähteä teemoittamaan myös tutkijan omien kysymysten kautta. Keskeistä on silloin se, mitä tutkimukseen osallistujat kunkin teeman kohdalla puhuvat. Tällöin tutkijan ei tarvitse etsiä aineistosta teemoja vaan osallistujien antamia merkityksiä. (Moilanen & Räihä 2001, 53.) Jaoimme aineiston, tutkimuskysymykset ja niihin tekemämme analyysikysymykset puoliksi. Etsimme aineistosta vastauksia analyysikysymyksiin ja teimme niistä raaka-analyysit.

Tuloksia tarkastellessa olemme elävöittäneet ja siten pyrkineet vahvistamaan tulkintojamme sitaattien avulla. Teemoitteluun liitetään usein aineistosta poimittuja sitaatteja. Kuvailevien ja analyysiä täydentävien sitaattien lisäksi tarvitaan myös teorian ja empirian keskustelua. Sitaintien väliin tarvitaan lisäksi tutkijan omaa tulkintaa ja analyysiä. (Eskola & Suoranta 2001, 174-175, 179.) Olemme myös merkinneet joihinkin käsiteltäviin teemoihin vastaajien lukumääriä ($n=x$). Tällä tavoin pyrimme luomaan tutkimukseen luotettavuutta ja kertomaan esimerkiksi, kuinka monen vanhemman näkemykset vastasivat toisiaan.

3.7 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusta tehdessään tutkija kohtaa lukuisia päätöksiä, joita on punnittava eettisesti. Esimerkiksi tutkimuslupa, tutkimusaineiston hankinta ja aineiston anonymiteetti ovat asioita, jotka vaativat tutkijalta pohdintaa. (Eskola & Suoranta 2001, 52.) Ennen aineiston hankintaa haimme tutkimusluvan koulun rehtorilta (Liite 1). Rehtori lähetti pyynnöstämme kyselyn linkin koulun ekaluokkalaisten vanhemmille Wilman (oppilaitoksen opiskelijahallinto-ohjelman [www-liittymä](#)) kautta. Vaikka vanhemmat vastasivat Wilmassa olleen linkin kautta, heitä ei pystytty millään tavalla tunnistamaan. Linkin kautta lähetetyssä kyselylomakkeessa kerroimme tutkimuksestamme ja osallistumisen vapaaehtoisuudesta sekä anonymiteetistä (Liite 2).

Aineiston käsittelemisen sujuvoittamiseksi se on järjestettävä hallittavaan muotoon. Koodaamalla aineiston tutkija tietää, mikä aineisto kuuluu mihinkin tutkimuskohteeseen. (Ronkainen, Pehkonen, Lindblom-Yläne & Paavilainen 2011, 118.) Analyysivaihetta helpottaaksemme nimesimme tutkimukseen osallistujat V-kirjaimella ja numerolla (esim. V25 = vastaaja/vanhempi 25). Näin ollen vastausten käsittely, vertailu ja niihin viittaaminen helpottuivat. Myöskään käyttämistämme sitaateista ei pysty tunnistamaan vastaajaa. Olemme käsitelleet aineistoa luottamuksellisesti ja huolellisesti. Tutkimuksen valmistuttua poistimme aineiston Webropol -lomaketyökalusta ja tuhosimme tulostamamme koosteet vastauksista.

Tutkimuksemme kohteena ovat vanhempien käsitykset. Tutkijoina meidän on suhtauduttava vanhempien vastauksiin, kokemuksiin ja käsityksiin totena. Jokainen ihminen on omien käsitystensä paras asiantuntija. (Perttula 1996, 93.) Arvostimme jokaisen osallistujan vastausta. Jokaisen yksilön kokemus ja näkemys ovat totta hänelle itselleen. Tutkijoina meitä kiinnosti jokaisen vastaajan näkemykset yksittäin. Toisaalta olimme kiinnostuneita myös siitä, olivatko vanhempien näkemykset yhteneväisiä ja millaisia eroavaisuuksia oli löydettävissä.

Tutkimusprosessin luotettavuus on laadullisen tutkimuksen arvioinnin keskiössä. Kvantitatiiviseen tutkimukseen verrattuna kvalitatiivinen tutkimus on yleensä paljon henkilökohtaisempi. Tutkija toimii oman tutkimuksensa tutkimusvälineenä ja joutuu sisällyttämään tutkimusraporttiin omaa pohdintaa. Se luo jokaiseen tutkimukseen myös aivan omanlaisensa sävyn. (Eskola & Suoranta 2001, 210.) Keskustelimme ja pohdimme koko työn ajan asioita yhdessä. Jaoimme vastuualueita ja kirjoitimme välillä tutkimusraporttia yksin. Toisinaan istuimme vierekkäin ja mietimme lauserakenteita ja sisältöjä yhdessä. Tutkimuksen loppuvaiheessa olimme eri kaupungeissa, mutta työstimme tutkimusraporttia Google Driven avulla. Drivessa työn muokkaaminen onnistuu yhtä aikaa ja ohjelma päivittää tekstiä reaaliaikaisesti. Usein olimme myös samaan aikaan puhelimesta ja keskustelimme työn sisällöistä. Viimeiseksi kävimme raportin läpi sana sanalta ja pohdimme yhdessä tekstin viimeisen muodon ja sisällöt.

Tutkimuksen uskottavuuden tarkistamiseksi tutkijan on tarkistettava omien käsitteellistysiensä ja tutkittavien käsitysten vastaavuus. Tutkijan ennako-oletuksien huomioonottaminen puolestaan lisää tutkimuksen varmuutta. Kun omia tulkintoja ja tuloksia verrataan vastaavaa aihetta käsittelevään tutkimukseen, saadaan tukea eli vahvistusta omille tulkinnoille. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on erityisen tärkeää, että tutkimustekstissä on avattu mahdollisimman tarkasti kaikki vaiheet aineistonkeruusta sen käsittelyyn. (Eskola & Suoranta 2001, 210-211, 213.) Näin ollen tutkimusraporttia voidaan pitää keskeisenä luotettavuuden osa-alueena (Kiviniemi 2001, 81).

Laadullisen aineiston analyysiä voidaan tehdä loputtomasti ja aineistoa tulkita useista eri näkökulmista. Perustellen, pohtien ja teorian kanssa keskustellen tutkijan tehtävänä on tehdä aineistosta paras mahdollinen tulkinta. (Eskola & Suoranta 2001, 217.) Tutkijan on tiedettävä mitä hän tekee ja miksi. Hänen tulee perustella valintansa ja käyttää laadukkaita lähteitä. Eettinen sitoutuneisuus

ohjaa hyvää tutkimusta. Tutkijan eettiset ratkaisut ja tutkimuksen uskottavuus kulkevat rinnakkain. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127, 132.)

4 Tutkimustulokset

”Ilman leikkiä lapsi ei selviä, ilman mielikuvitusta ihminen ei pärjää, ilman unelmia ihmiskunta ei omaa tulevaisuutta. – Leikin maailmasta syntyy ja kasvaa luovuus, kyky ajatella toisin, kyky nähdä uutta, kyky ymmärtää enemmän.” (Tamminen 2004, 92.)

Tässä luvussa perehdymme jokaiseen tutkimuskysymykseen yksi kerrallaan ja avaamme saamiamme vastauksia. Peilaamme vanhempien vastauksia teoriaan yhdistäen empirian ja teoratiedon. Sitaattien avulla pyrimme kuvaamaan ja elävöittämään tuloksia.

4.1 Ekaluokkalaisten leikit

Leikki on lapselle tärkeää. Siellä missä lapset liikkuvat, siellä he myös leikkivät. Leikkiin lapsi voi asennoitua hetkessä. Leikin alkaessa suhde todellisuuteen muuttuu hetkessä leikkisäksi. (Karimäki 2005b, 43.) Leikin sisällöt tulevat usein tavallisesta elämästä, vaikka leikki itsessään siitä erottuukin (Kalliala 2003, 4).

Tässä alaluvussa kuvaamme vanhempien näkemyksiä ekaluokkalaisten sisäleikeistä ja ulkoleikeistä. Käsittelemme myös digitaalisista leikkiä, tyttöjen ja poikien leikkejä sekä leikkivälineitä.

4.1.1 Sisäleikit

Vanhempien mukaan lapset leikkivät ja rakentelevat legoilla (n=14). Myös isompien rakennelmien tekeminen, kuten majan rakentaminen kiinnostavat ekaluokkalaista. Majan rakentaminen on tyttöjen ja poikien keskuudessa hyvin suosittua (Karimäki 2005a, 121). Vanhempien kuvaamia esimerkkileikkejä olivat salapoliisileikki, eläinhoitola, paperinukkeleikit ja nukkekotileikit. Lapset leikkivät

myös piilosta, autoleikkejä ja liikunnallisia leikkejä. He askartelevat, tekevät leikkivälineitä itse ja pelaavat lautapelejä sisällä.

Tietynlaiset roolileikit päällimmäisenä. Haluaa samaistua joskus sankarihahmoihin. Kaikenlainen tekninen rakentaminen mieleistä.

(V21)

Erialaisten materiaalien kokeileminen, toiminnan suunnittelu ja niistä rakennelman tekeminen tuovat iloa lapsille. Rakenteluleikit kiinnostavat niin poikia kuin tyttöjäkin. Tärkeintä on, että rakenteluvälineitä ja -paikkoja on lasten saatavilla. Sisällä ja ulkona voidaan rakentaa esimerkiksi majoja leikkiä varten. Valmiin mallin mukaan tai vapaasti omien mielikuvien mukaan rakentelut onnistuvat esimerkiksi legoilla. Rakenteluleikit vahvistavat visuaalis-spatiaalisia taitoja, käden taitoja ja hahmottamiskykyä. Rakentelu edellyttää lapselta paikallaan pysymistä ja keskittymistä yhteen asiaan. (Helenius & Lummelahti 2013, 135-138.)

Legoilla linnaleikkejä, batmanhommia, yleensäkin mielikuvitusta on leikeissä paljon. (V25)

Mielikuvitus- ja roolileikit ovat ekaluokkalaisille ominaisia leikkejä. Leikin aihe tulee lasta ympäröivästä elämästä, joten roolileikin teemat vaihtelevat. Teemoja voivat olla esimerkiksi hoiva ja huolenpito tai seikkailu ja uroteot. Myös ammattileikit nousevat leikin teemoista esille. Roolileikin ydinasia ovat roolit. Eri roolien vuorovaikutuksella leikki toteutetaan. Roolivalinnoissa näkyvät lapsen persoonallisuuden suuntautuneisuus ja lasten väliset suhteet sekä vallankäyttö. Aiheet, jotka lapsi on itse valinnut, ovat lapselle tärkeitä. (Helenius & Lummelahti 2013, 106-107.)

Vanhempien näkemysten mukaan ekaluokkalaisten leikkimiä roolileikkejä olivat kauppa-, koti-, koulu-, tarha-, ravintola ja sankarileikit. Sisäleikkejä leikitään usein perheenjäsenten, kuten sisikon, veljen tai äidin kanssa. He ovat kotona ja lähellä.

Karimäen (2005a) mukaan leikkejä on niin paljon kuin on leikkijöitäkin. Suosittuja leikkejä kotona ovat ammattileikit, kotileikit, rakentaminen, barbileikit, sotaleikit ja virtuaalimaailma (Karimäki 2005a, 121). Kotileikki muodostetaan äidin ja lasten ympärille. Perhettä voidaan kasvattaa myös sisaruksilla, lemmikeillä ja isällä. Kotileikissä leikkijät ovat usein ihmisiä, mutta saman sisältöisiä leikkejä voidaan leikkiä myös leluilla ja nukeilla. Lasten ja etenkin tyttöjen kasvaessa kotileikki koetaan toisinaan noloksi. (Kalliala 1999, 104, 114.)

Roolileikkejä - kuvitteellisena hahmona mm. Äitinä, prinsessana, keijuna, noitana, Peter Panina, kaupan tätinä, muotisuunnittelijana, laulajana. -- (V6)

4.1.2 Ulkoleikit

Vanhempien näkemysten mukaan ekaluokkalaiset leikkivät ulkona mielikuvitusleikkejä, roolileikkejä ja sääntöleikkejä. Vanhempien mukaan lapset pelaavat jalkapalloa, ovat piilosilla, leikkivät liikunnallisia ulkoleikkejä, käyvät leikkipuistossa, keinuvat ja ovat hippaa. He myös rakentavat majoja, vakoilevat, pelaavat sählyä, leikkivät tervapataa ja pallopelejä. (ks. Karimäki 2003, 51.) Glennin ym. (2012) tutkimuksessa leikkipaikka vaikutti lapsen valittuun toimintaan. Lasten ollessa ulkona he kuvailivat usein osallistuvansa liikunnallisiin toimintoihin, kuten urheiluun, yleisiin liikunnallisiin peleihin ja fyysisiin aktiviteetteihin. (Glenn ym. 2012, 192-193.)

Kouluiässä lapsen on sopeuduttava lisääntyviin sosiaalisiin vaatimuksiin, rajoituksiin ja velvollisuuksiin, jolloin sääntöleikit ja leikkien säännöt tulevat lapselle tärkeiksi. (Tamminen 2001, 13.) Säännöt voivat olla leikkimielisiä ja hetkessä keksittyjä, mutta niihin suhtaudutaan vakavasti. Sääntöleikit ovat usein yksitulkintaisia ja yksinkertaisia, jolloin mukaan pääsee, jos osaa säännöt ja noudattaa niitä. Sääntöleikkien kautta on helppo tutustua toisiin ihmisiin ja nauttia yhteisen leikin riemusta. (Kalliala & Tahkokallio 2001, 38.) Säännöt luovat lapsille myös turvallista käsityksiä ja toimintaohjeita elämään (Kinnunen 2005, 22).

Keräsimme aineiston talvella, mikä näkyi vanhempien vastauksissa. Ulkoleikit painottuivat talviseen tekemiseen, kuten mäenlaskuun, luisteluun, hiihtoon, lumisotaan ja lumirakenteluun. Vastauksia analysoidessa pohdimme missä määrin luistelu ja hiihto ovat leikkimistä. Niitä voi tehdä tavoitteellisesti, mutta suksilla ja luistimilla onnistuvat myös roolileikit samaistumalla esimerkiksi omiin idoleihin. Aikuisten katsoessa luistelukentälle, siellä voi näkyä haparoivia ja vauhdinhurmassa kiitäviä lapsia. Lasten näkökulmasta kenttä vilisee metsäneläimiä, kiirakorpia ja jessepulujärviä. Toki mukaan mahtuu myös NHL:ään tavoittelevia tekniikkaharjoittelijoita. Leikkiympäristö antaa lapselle vihjeitä, joihin lapsi reagoi. Aikuinen ja lapsi voivat olla fyysisesti samassa tilassa, mutta kuitenkin eri ajassa ja paikassa. Lapsi on leikissä mentaalisisessä tilassa, sisällä leikissä. (Granö 2004, 40.)

Kesäisiksi ulkoleikeiksi vanhemmat mainitsivat trampoliinilla hyppelyn, pyöräilyn, skeittauksen, parkourin ja roolileikit. Toveyn (2007) mukaan ulkona leikkiminen tarjoaa ainutlaatuisen ympäristön leikille, ympäristön, joka on laadullisesti erilainen kuin sisätilat. Ulkona leikkiminen tarjoaa leikille tilaa ja suuremman vapauden kokeilla asioita, tutkia ja kokeilla ilman niitä rajoituksia, joita sisätiloissa on. (Tovey 2007, 13.) Länsimaisten yhteiskuntien viimeaikainen huoli on, että lapsilla pitää olla tulevaisuudessakin mahdollisuus leikkiä ulkona, kohdata seikkailuja ja haasteita ilman vanhempien jatkuvaa ohjausta (Bento & Dias 2017, 3).

4.1.3 Digitaaliset leikit

Digitaalinen leikki on nykyaikaa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa laaja-alaisen oppimisen osaamiskokonaisuuksissa kohdassa tieto- ja viestintäteknologian osaaminen (L5), mainitaan, että leikkiin perustuvalla työskentelyllä harjoitellaan tieto- ja viestintäteknologisia taitoja, joita lapsi on saanut esiopetuksen aikana ja koulun ulkopuolella (OPH 2014, 101). Tutustuessamme leikki-ilmiöön ja leikin maailmaan, esille nousi se, että leikki mukautuu ympäröivän maailman muutoksen mukana. Digitalisoituvassa

maailmassa myös leikki siirtyy osittain digitaaliseen ympäristöön (Koivula & Mustola 2015, 50).

Lasten mediabarometrissä kuvataan lasten mediankäyttöä vanhempien kertomana. Viikoittain internetiä käytti 70 prosenttia 7-8-vuotiaista lapsista. 25 prosenttia käytti internetiä 6-7 päivänä viikossa. 16 prosenttia tämän ikäisistä lapsista ei käyttänyt internetiä koskaan. (Suoninen 2011, 25.) Tämä kertoo mielestämme sen, että tieto- ja viestintäteknologia on osa suomalaisten lasten maailmaa. Mitä lapset sitten internetissä tekevät? 75 prosenttia 7-8-vuotiaista pelasivat digitaalisia pelejä vähintään 1-2 kertaa viikossa. 22 prosenttia lapsista pelasi 6-7 päivänä viikossa ja 37 prosenttia pelasi 3-5 päivänä viikossa. (Suoninen 2011, 31.)

Vastauksissa medialeikki ja digitaalinen leikki sekoittuivat osittain. Pari vanhempaa ymmärsi digitaalisen leikin medialeikkinä. Lasten leikit saavat nykyään vaikutteita televisiosta ja eri medioista (Niinistö & Ruhala 2006, 13). Karimäki (2007) määrittelee medialeikiksi leikit, joiden toimijoina tai aiheina ovat mediasta tutuksi tulleet tapahtumat, hahmot, digitaaliset pelit tai elokuvat. Jos lapsi kertoo leikkivänsä elokuvaa tai peliä, on se medialeikkiä, vaikka sitä ei leikin sisällöstä ja toimijoista voisi päätellä. (Karimäki 2007, 41.) Myös digitaalisen laitteen käyttäminen leikkivälineenä ymmärrettiin kuuluvan digitaaliseen leikkiin. Mediasisältöjen tutkiminen, mallintaminen ja opettelu kuuluivat erään vanhemman mukaan digitaaliseen leikkiin.

Leikin kautta lapset tutustuvat oman aikansa tekniikkaan ja kulttuurisiin käytäntöihin. Teknologiset välineet ovat siten luonnollinen osa leikkiympäristöä. (Lehtinen 2001, 37.) Tietotekniikan käyttäjäryhmänä lapset ovat vakavasti otettavia. He omaksuvat nopeasti uuden teknologian. Tietokonetta käyttävä lapsi on parhaimmillaan luova, aktiivinen ja innostunut. Lapsella on uudelle teknologialle lukuisia aikuisista poikkeavia omintakeisia käyttötapoja, tarpeita ja toiveita. Aikuisten omat pelot liittyen tietokoneisiin eivät saisi olla estämässä

lasten tietokoneita kohtaan tuntemaa kiinnostusta ja iloa. Aikuisen vastuulla on, ettei mediankäytöstä tule liian yksipuolista. (Höysniemi 2004, 440.)

Vanhempien näkemykset digitaalisesta leikkiympäristöstä jakautuivat kolmeen kategoriaan; myönteisiin, kielteisiin ja epävarmoihin. Tutkimuksessamme suurin osa vanhemmista oli sitä mieltä, että digitaalisessa ympäristössä voi leikkiä. Myönteisesti digitaaliseen leikkiympäristöön suhtautuvat vanhemmat perustelivat mielipidettään mielikuvituksen ja omien valintojen merkityksen näkökulmasta. Animaatioiden tekeminen, hahmojen pukemisleikit ja kaupunkien rakennusleikit olivat vanhempien näkemysten mukaan digitaalisessa leikkiympäristössä leikittäviä leikkejä.

Kyllä voi. Poikani tykkää pelata ekapeliä. (V21)

Vanhemmista osa oli sitä mieltä, että digitaalisessa ympäristössä ei voi leikkiä. Kielteisesti digitaaliseen leikkiympäristöön suhtautuneet vanhemmat perustelivat kantaansa sillä, että digitaalinen ympäristö on valmiiksi luotu. Valmiina ympäristönä se ei anna tilaa mielikuvitukselle. Erään vanhemman mielestä laitteiden sininen valo saa aikaan aggressiivisuutta ja päänsärkyä, eikä digitaalisessa ympäristössä voi hänen mukaansa tästä syystä leikkiä.

Erään vanhemman mukaan digitaalisessa ympäristössä voi ehkä leikkiä. Epävarmasti digitaaliseen leikkiympäristöön suhtautunut vanhempi ei perustellut vastaustaan ollenkaan. Digitaalinen leikkiympäristö on paikka, jossa leikki saa uuden, digitaalisen ulottuvuuden. Digitaalisen leikin käsite on melko uusi ja se ei välttämättä ollut tuttu kaikille. Näin jälkikäteen ajateltuna, käsite olisi pitänyt avata lomakkeessa lyhyesti, jotta kysymys olisi ollut ymmärrettävämpi. Toisaalta nyt saimme tiedon myös siitä, ettei käsite ole osalle nykypäivän vanhemmista vielä tuttu.

Voi. Lapseni katsoo esim. Lego ninjago pätkiä YouTubesta, joita hän käyttää leikkiensä lisä rakenteena ja rakentaa näkemiään kohtauksiaan uudestaan. (V7)

Lapset pelaavat usein digitaalisia leikkejä ryhmissä tai pareittain. Yhdessä he rakentavat tietoa, hulluttelevat ja luovat keskinäistä leikkikulttuuriaan. (Koivula & Mustola 2015, 44-45.) Useimmat vanhemmat liittivät digitaaliseen leikkiin vahvasti sosiaalisen ja vuorovaikutuksellisen tekemisen. Digitaalinen leikki on uudehko käsite. Leikki muuttuu ja muuttaa leikittäessä myös muotoaan. Ympäristön muutokset vaikuttavat leikkien sisältöihin tuoden niihin lisää ideoita ja uusia aiheita. (Karimäki 2003; Vuorisalo 2009.) Noppari (2014) tutkii lasten ja nuorten mediaympäristön muutosta pitkittäistutkimuksella. Tutkimuksessa seurattiin 5-, 8-, 11- ja 14-vuotiaita lapsia vuosina 2007-2016. Tutkimuksen mukaan viiden ja kahdeksan ikävuoden välillä mediataidot kehittyvät nopeasti. Tietokoneen, netin ja pelien merkitykset kasvoivat 8-vuotiaan mediamaailmassa. iPad, kannettava tietokone ja pelikonsoli olivat usean tutkimukseen osallistuneen ekaluokkalaisen tärkein medialaite. (Noppari 2014, 5, 33.) Vuonna 2013 kahdella kolmasosalla 7-vuotiasta oli oma kännykkä, 8-vuotiasta oma kännykkä oli 94 prosentilla (Suoninen 2014, 69).

Jos esimerkiksi peli on sellainen, joka antaa paljon tilaa mielikuvitukselle ja omille valinnoille, ja/tai on sosiaalista. (V16)

Hankalaa se on mutta onhan niitä joitakin pelejä mitä voi pelata yhdessä kavereiden kanssa. (V19)

4.1.4 Tyttöjen ja poikien leikit

Ennen vanhempien vastauksiin perehtymistä emme ajatelleet käsitellä erikseen tyttöjen ja poikien leikkejä. Aineistoa analysoidessa huomiomme kiinnittyi kuitenkin leikin sisältöjen ja leikkivälineiden samankaltaisuuksiin ja eroavaisuuksiin sen mukaan, oliko tutkimukseen osallistuneen vanhemman

ekaluokkalainen tyttö vai poika. Vaikka leikillä ei ole sukupuolta, se jaottuu sukupuolen mukaan. Päiväkodissa, kotona ja harrastustoiminnassa sukupuoli rajoittaa, erottaa ja jäsentää kasvatuksen käytäntöjä. Sekä tytöille että pojille sukupuoli asettaa erilaisia käyttäytymisen ja toiminnan odotuksia. Usein aikuiset suhtautuvat eri tavoin tyttöjen ja poikien toimintaan. (Ylitapio-Mäntylä 2012, 71, 73.)

Vanhempien näkemysten mukaan tytöt ja pojat leikkivät sukupuolesta riippumatta samanlaisia leikkejä. Mielikuvitusleikit, roolileikit, sääntöleikit ja rakenteluleikit kiinnostavat tutkimuksemme 7-vuotiaita lapsia. Nämä leikit ovat tyypillisiä ekaluokkalaisille. Vanhempien näkemysten mukaan sekä pojat että tytöt leikkivät legoilla, askarteluvälineillä, rooliasuilla ja pehmoleluilla.

Roolileikkien kautta lapsi harjoittelee ihmisenä olemista ihmisten kanssa. Rooleja kokeilemalla, vaihtamalla ja tunnustelemalla lapsi etsii itseä kiehtovia ja itselle mahdollisia identiteettejä. (Tamminen 2001, 13.) Tutkimuksessamme tyttöjen ja poikien leikkien välillä oli suurin ero leikkien sisällöissä. Tyttöjen ja poikien kuvitteluleikkien on tutkittu eroavan toisistaan niiden leikkien osalta, joissa jäljitellään aikuisten elämää ja käyttäytymistä. Tytöt leikkivät enemmän koti- ja hoivaleikkejä ja pojat seikkailuleikkejä. (Knuutila 1989, 24.) Vanhempien näkemysten mukaan tyttöjen rooleja olivat esimerkiksi laulaja, äiti, prinsessa ja kaupantäti. Batman, salapoliisi ja sankarit olivat puolestaan poikien roolileikkien hahmoja. Vanhempien mukaan vain tyttöjen leikkimiä leikkejä olivat kotileikit, nukkeleikit, barbileikit ja leikit petseillä (Pet Shop). Vain poikien leikkimiä leikkejä olivat autoleikit, taisteluleikit, pyssyleikit ja ravintolaleikit. Sekä ulkona että sisällä pojat leikkivät tyttöjä enemmän liikunnallisia leikkejä, kuten parkouria ja temppuilla sekä jalkapalloa.

Sukupuoli-identiteetti ja sen lujittuminen liittyvät tärkeänä osana lasten leikkiin. Aiheisto on monisäikeinen, ja siinä kietoutuvat toisiinsa mielikuvat oman, tytön tai pojan ruumiin kelpaamisesta, seksuaalisuudesta ja sukupuolten välisistä suhteista. Leikkien sukupuolierot selittyvät ainakin osittain hormonaalisilla syillä.

Erot leikeissä voivat myös johtua tytön samastuessa äitiinsä ja pojan isäänsä. Luonnollisestikin on olemassa tyttöjä, joita ei hoivaleikit kiinnosta ja poikia, jotka eivät välitä metelistä ja riehumisesta. Tärkeintä on muistaa, että kaikilla on oikeus leikkiä sellaisia leikkejä, joista saa eniten mielihyvää. (Sinkkonen 2004; Uusikylä 2004.)

Harter, Olds ja Dollman (2008) ovat tutkineet 8-11-vuotiaiden lasten omaehtoisia leikkejä välitunneilla. Heidän tutkimustensa mukaan pojat leikkivät tyttöjä aktiivisempia leikkejä. Motoriset taidot ja leikkialue ovat poikien leikissä määrittäviä tekijöitä. Tytöt leikkivät yhteistoiminnallisia leikkejä ja ottivat toiset huomioon, pojat puolestaan leikkivät aggressiivisempia ja kilpailuhenkisiä leikkejä. Tutkijat pohtivat tuloksen selittävän osaltaan tyttöjen ja poikien erilaisia leikkityylejä. (Harter, Olds & Dollman 2008, 386, 392.)

4.1.5 Leikkivälineet

Leikkikalulla on monimuotoinen merkitys. Aika sen ympärillä muuttuu ja määrittelee lelulle roolin ja erilaisia tehtäviä. Ne saattavat liittyä vallitseviin maailmantapahtumiin tai tapahtumiin leikkijän omassa elämässä. Leikkikaluja lapsi käyttää sosiaalisen elämänsä välineinä ja tunnuksina yhdessä toisten lasten kanssa. (Laukka 2004, 393.) Vanhempien näkemysten mukaan legot olivat leikkivälineistä selvästi suosituimpia (n=18). Niiden jälkeen yleisimpiä leluja olivat autot nuket, ponit, pyssyt, barbit, lautapelit, Play Station- pelit, nukkekodit, Pet Shopit, pallot ja roolivaatteet. Muita vanhempien mainitsemia leikkivälineitä olivat lumi, kepit ja kivet, kauko-ohjattavat lelut, taistelu-ukot (Gormiti), leikkiruokailuvälineet, leikkilima ja salapoliisitavarat.

Lapset hyödyntävät kotona leikkiessään paljon muutakin tavaraa kuin leluja. Lapset valitsevat leikkiin sellaiset tavarat, jotka siihen sopivat. (Karimäki 2005a, 121.) Vanhemmat kertoivat lasten leikkivän myös erilaisilla askarteluvälineillä. Joissain perheissä kierrätysmateriaaleista valmistui leikkeihin sopivia hahmoja tai välineitä.

--Mistä vaan saa muokattua jotakin niin se kelpaa. -- Paljon menee teippiä, paperia ja kierrätyspisteemme tavaroita. (V11)

Askartelemalla lapset voivat itse luoda leikkiinsä sopivia hahmoja ja ympäristöjä, jotka rikastuttavat leikin sisältöä. Askartelulla, piirtämisellä ja maalaamisella on esteettiset tavoitteet. Näissä toiminnoissa lapselle avautuu myös mahdollisuus nauttia tekemisestään ja olla vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa. Askartelusta voidaan puhua leikillisenä toimintana. Leikillisissä toiminnoissa näkyy luova ote elämään ja ne muistuttavat leikkiä, koska niissäkin itse prosessi on tärkeämpi kuin lopputulos. (Hännikäinen 2004, 155.)

4.2 Leikin merkitys lapsen arjessa

Ajattelun irrottaminen todellisesta kohteesta onnistuu leikin avulla, vaikka lapsi ei kykenisikään vielä tällaiseen abstraktin ajattelun alkeismuotoon. Leikissä voi puhua asioista, jotka eivät ole tässä ja nyt. Leikit vaativat kuvittelukykyä ja samalla ne kasvattavat sitä. Leikissä mahdollistuu asioiden näkeminen uudella ja luovalla tavalla. Taitojen oppimiseen kuuluu harjoittelu ja leikin luonteeseen toistaminen. Harjoittelun ja toiston avulla erilaiset taidot opitaan hyvin. Lapset leikkivät eri leikkejä uudestaan ja uudestaan, jolloin uudet taidot harjaantuvat. Motiivit leikkiin ovat leikillisiä ja taidot syntyvät siinä sivussa. Me aikuiset tiedämme leikin hyödyt, mutta lapsi itse vain leikkii. (Kalliala & Tahkokallio 2001, 58-59.)

Lapset leikkivät kaikissa maailman maissa. Heidän leikeissään on nähtävillä eroja, mutta myös paljon samaa. Leikkien perusteemat ja vauhdilla leviävät uudet leikkimuodot näkyvät lasten leikeissä globaalisti. Toisaalta, jos leikkiä tarkastellaan tarpeeksi läheltä, leikeissä voidaan huomata paikallisesti suuriakin eroja. Kulttuuri vaikuttaa lapseen ja sitä kautta myös lasten leikkikulttuuriin. (Kalliala 1999, 53.)

Tässä alaluvussa kuvaamme vanhempien näkemyksiä leikin merkityksestä ekaluokkalaiselle, erilaisten taitojen kehittymisestä leikin avulla ja leikkiin käytetystä ajasta.

4.2.1 Leikin merkitys ekaluokkalaiselle

Vanhempien näkemysten mukaan lapset käsittelevät leikkiessään näkemäänsä ja kokemaansa. Tätä väitettä tukevat myös monet tutkijat (ks. esim. Kalliala 2010; Karimäki 2003). Lapset havainnoivat ympäröivää maailmaa ruokkien samalla luontaista uteliaisuuttaan. Leikin avulla lapset myös käsittelevät oppimaansa ja kehittävät itseään sitä kautta. Leikki toimii välineenä luovuuden, mielikuvituksen, omatoimisuuden ja aktiivisuuden kehittymisessä. Leikkiessä kehittyvät myös lapsen eläytymiskyky, motivaatio ja ongelmanratkaisutaidot. (Kinnunen 2005, 19.)

--Leikki on turvallinen tapa ajatella toisin, ihmetellä maailmaa ja löytöretkeillä oman identiteetin hakemisessa. (V2)

Vanhempien mukaan lapset viihdyttävät itseään ja kuluttavat aikaa leikkiessään, viettävät aikaa mielikuvituksen vietävänä. Vanhempien näkemysten mukaan leikki on lapsille hyvin luontainen asia.

--Leikki tulee itsestään lapsen mielessä olevista ajatuksista ja ympäristön virikkeistä. (V6)

Leikin avulla lapsi myös oppii sen mitä koulussa käsitelty. Monesti lapsi opettaa vaikka käpy lehmilleen sen mitä yltissä on käyty läpi. (V11)

Leikin perusolemukseen ei ensisijaisesti liity tietoinen kykyjen ja taitojen kehittäminen. Siihen ei myöskään kuulu tuotosten ja arvioiminen ja paranteleminen. (Uusikylä 2004, 182.) Saattaa olla, että leikin kehittävä

merkitystä on painotettu vertaamalla sitä työntekoon. Työnteon ja leikin tavoitteet ovat täysin erilaiset. Työtä tehdään toimeentulon vuoksi, kun taas leikin tulos on huvi ja yhteinen ilo. (Riihelä 2004, 29.)

Leikki on lapsen työtä. (V15, V1)

Leikin sisältämät suhteet ja henkiset toiminnot kehittävät lasta. Leikki muuttaa lasta niiltä osin, mitä toimintoja leikkiin sisältyy. Työllä on puolestaan vaikutuksia aikuisen elämään ja maailmaan. Lasten leikit voivat myös jäljitellä aikuisten työtä. Niihin voi sisältyä näkyviä tuloksia, joiden tekeminen vaatii lapselta todellista työtä. Aikuisten työ voi puolestaan sisältää leikkiä ja kuvittelua. Leikillä ja työllä on paljon yhtymäkohtia, mutta leikki ei ole silti työtä. (Helenius & Lummelehti 2013, 34-35.)

--Ilman leikkiä ei voi kehittyä tasapainoiseksi aikuiseksi. (V22)

4.2.2 Erilaisten taitojen kehittyminen leikin avulla

Vanhempien näkemysten mukaan lapset oppivat leikkiessään paljon erilaisia taitoja. Kognitiiviset taidot, kuten mielikuvitus ja luovuus sekä uusien asioiden käsittely, havainnointi ja tutkiminen ovat vanhempien mielestä leikin keskiössä. Myös oma ajattelu ja itsenäinen päätöksenteko kehittyvät. Lapsi oppii leikkiessään vuorovaikutustaitoja, matemaattisia ja loogisia taitoja sekä elämänhallinnan taitoja. Lisäksi ongelmanratkaisutaidot, kielellinen ymmärrys, epäonnistumisen hyväksyminen ja onnistumisen ilo kehittyvät. Edellä mainitut vanhempien esittämät taidot ovat samansuuntaisia laaja-alaisen oppimisen sisällöistä ajattelun ja oppimaan oppimisen taitojen kanssa (ks. OPH 2014, 99).

Aikuisena näin leikin välineenä kaiken oppimiseen. Esim. lukemisen oppiminen pelaamalla tai hiihtämisen oppimisen leikin kautta. (V4)

Liikunta on lapselle leikkiä. Lapsi ei harrasta liikuntaa, kuten aikuinen, vaan lapsi liikkuu luonnostaan. Liike syntyy lapsella kasvun ja kehityksen tarpeista, jolloin kehonhallinta kehittyy. (Karvinen 2001, 22.) Vanhempien näkemysten mukaan lapsi oppii leikkiessään myös motorisia taitoja. Etenkin pihalla juostessaan lapsi oppii kehonhallintaa ja pienillä välineillä leikkiessä sorminäppäryyttä. Brockman, Jago ja Fox (2011) tutkivat 10-11-vuotiaiden britannialaisten lasten liikunnallista leikkiä (Active Play), sen motivaattoreita, rajoittavia tekijöitä ja mahdollistajia lasten itsensä kokemana. Motivoivia tekijöitä liikunnallisiin leikkeihin olivat sosiaalisuus, tylsyyden ehkäisy, terveydelliset vaikutukset ja vapaus. (Brockman, Jago & Fox 2011.)

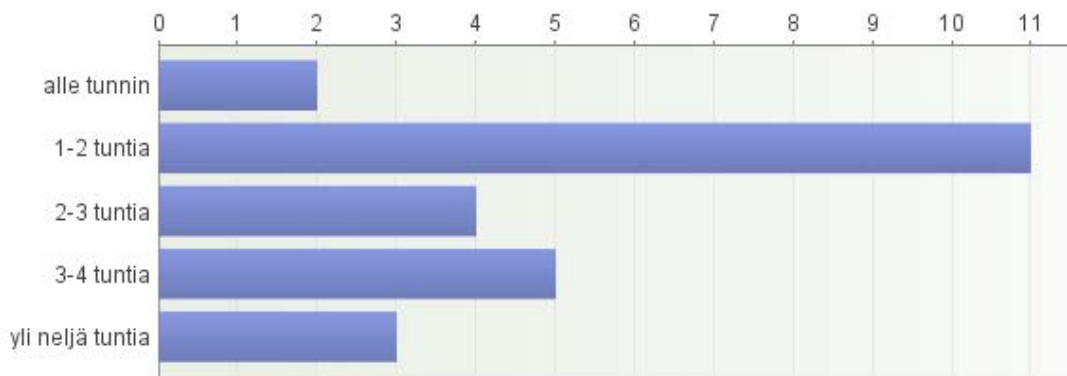
Vanhempien näkemysten mukaan lasten on hyvä oppia leikkimään niin yksin kuin ryhmässäkin. Yhdessä leikkiessään lapset oppivat vanhempien mukaan etenkin sosiaalisia taitoja, toisten huomioimista, oman vuoron odottamista ja tunnetaitoja. Myös jakaminen, sääntöjen noudattaminen ja joustavuus ovat taitoja, joita opitaan kaverin kanssa. Epäonnistumisen hyväksyminen, häviäminen, luopuminen, jakaminen ja voittaminen kuuluivat vanhempien mukaan yhteisleikeissä kehittyviin taitoihin.

Sosiaalisten taitojen kehittymistä leikkiessä pidetään kiistattomana. Alle kouluikäiset leikkivät pääosin vertaisryhmässä. Leikissä lapsi on vuorovaikutuksessa vertaistensa kanssa. Leikeissä lapset kohtaavat monia tilanteita, joissa vaaditaan empatiakykyä, neuvottelutaitoja, kykyä viestiä omia ideoitaan, organisointikykyä ja taitoa käsitellä ja ratkaista konflikteja. (Kalliala & Tahkokallio 2001, 58.) Mielestämme nämä asiat pätevät myös kouluikäisiin lapsiin.

4.2.3 Leikkiin käytetty aika

Kysyimme vanhemmilta, kuinka kauan he arvioivat ekaluokkalaisensa käyttävän arkena aikaa leikkimiseen. Rajasimme kysymyksen koskemaan nimenomaan kotiympäristöä, vaikka ihan varmasti lapset leikkivät koulumatkoilla, koulussa,

mahdollisessa iltapäiväkerhossa ja harrastusten parissa. Teimme rajauksen, koska kotiympäristössä vanhemmat pystyvät seuraamaan lastensa leikkiä ja ovat siten myös leikkien sisällöistä tietoisempia. Vanhemmista 11 arvioi lapsensa leikkivän kotiympäristössä 1-2 tuntia. Kaksi vanhempaa vastasi lapsensa leikkivän alle tunnin päivässä ja kolme vanhempaa arvioi lapsen käyttävän leikkimiseen yli neljä tuntia arkena. Taulukossa 2 on kuvattu vanhempien näkemykset ekaluokkalaisten leikkiin käyttämästä ajasta arkipäivisin.



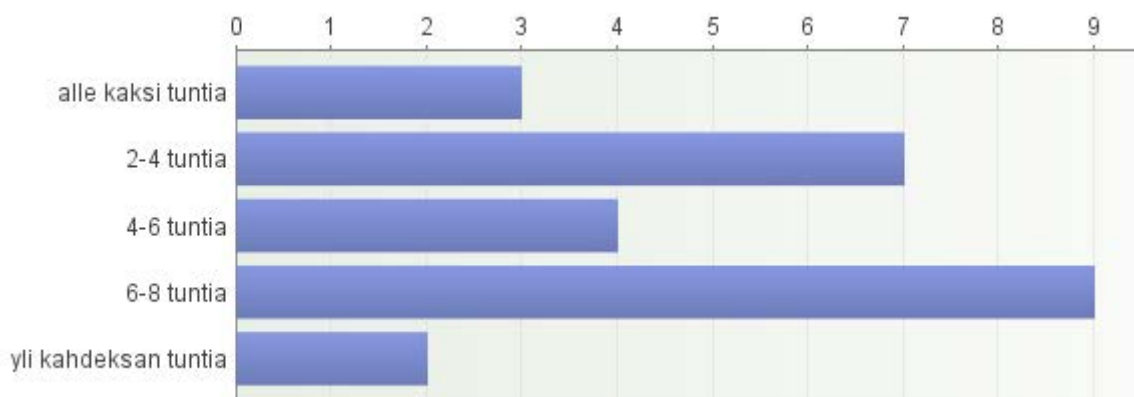
Taulukko 2. Ekaluokkalaisten leikkiin käyttämä aika kotiympäristössä arkipäivänä. (n=25)

Väestöliiton Perhebarometrissa 2001 "Lasten vapaa-aika huoltajan silmin" on kuvattu 5-, 8- ja 11-vuotiaiden lasten vapaa-aikaa. Sen mukaan 8-vuotiaat leikkivät sisarusten ja kavereiden kanssa arki-iltaisina, piirsivät, askartelivat, katsoivat televisiota ja tekivät koulutehtäviä. 20 prosenttia lapsista käytti leikkiin ja urheiluun kavereiden kanssa yli kaksi tuntia. Yli 40 prosenttia lapsista leikki ja urheili yksin alle tunnin arki-iltaisina. (Paajanen 2001, 32.)

Yllätyimme aluksi alle tunnin vastauksista. Jos ekaluokkalainen ei leiki, niin mitä hän tekee suurimman osan vapaa-ajastaan? Eräs vanhempi oli vastannut, että ekaluokkalainen leikkii kotiympäristössä arkena alle tunnin ja viikonloppuna alle kaksi tuntia. Vastauksesta ei ilmennyt, että lapsella olisi ollut aikaa vieviä harrastuksia. Vanhemman mielestä ekaluokkalaisella oli myös riittävästi aikaa leikkiä, vaikka lapsi itse oli sitä mieltä, että leikkiaika loppuu aina kesken. Perhebarometrin (2001) mukaan 8-vuotiaat lapset tekivät arki-iltaisina

koulutehtäviä, hoitivat kotieläintä, lukivat aikuisen kanssa tai yksin, soittivat ja lauloivat, tekivät kotitöitä ja kuuntelivat musiikkia (Paajanen 2001, 32.)

Viikonloppuisin ekaluokkalaiset leikkivät vanhempien näkemysten mukaan enemmän kuin arkena. Silloin ei ole koulua, joten tämä tulos oli melko luonnollinen ja odotettavissa. Kolme vanhempaa vastasi lapsensa leikkivän alle kaksi tuntia päivässä viikonloppuna. Vaikuttiko vastaukseen leikin rajaaminen kotiympäristöön? Kyläilevätkö lapset viikonloppuisin, onko heillä enemmän harrastuksia tai muita aktiviteetteja arkipäiviin verrattuna? Kahden vanhemman mukaan heidän lapsensa leikkivät yli kahdeksan tuntia päivässä viikonloppuna. Muuten vanhempien vastaukset jakautuivat seuraavasti; lapset leikkivät päivässä kahdesta neljään tuntia (n=7), neljästä kuuteen tuntia (n=4) ja kuudesta kahdeksaan tuntia (n=9). Taulukkoon 3 on kuvattu vanhempien näkemykset ekaluokkalaisen leikkiin käyttämästä ajasta viikonloppupäivisin.



Taulukko 3. Ekaluokkalaisten leikkiin käyttämä aika viikonloppupäivisin. (n=25)

Väestöliiton Perhebarometrin (2001) mukaan 8-vuotiaista lapsista alle 20 prosenttia leikki usein tai erittäin usein yksin viikonloppuisin. Yli 60 prosenttia 8-vuotiaista leikki tai pelaili kavereiden kanssa usein tai erittäin usein. (Paajanen 2001, 36.) Suurin osa vanhemmista (n=20) koki, että lapsella on riittävästi aikaa leikkiin. Pari vanhemmista oli kysynyt lapselta hänen omaa mielipidettä leikkiin käytettyyn aikaan. Näissä lapsilta saaduissa vastauksissa korostui leikkiajan riittämättömyys ja vähyys.

Ei arkisin koulun jälkeen omasta mielestään. (V24)

Ohjatut harrastukset vievät luonnollisesti aikaa leikiltä. Toivokosken (2015, 57) tutkimuksessa vanhemmat eivät halunneet lapsilleen liikaa harrastuksia, jotta leikille, kavereille ja vapaa-ajalle jäisi aikaa. Tutkimuksessamme muutaman vanhemman mukaan lasten harrastuksia oli karsittu koulun alettua, jotta leikille jäisi aikaa. Erään vanhemman mielestä leikki riittää harrastukseksi ekaluokkalaiselle, jonka elämässä koulun aloittaminen on iso askel. Osa vanhemmista oli kuitenkin sitä mieltä, etteivät koulu ja läksyt vie ekaluokkalaisten leikkiaikaa. Päivät ovat alkuluokilla lyhyitä ja läksyjä on vähän.

On, arkisin koulun ja harrastusten jälkeen jää pari-kolme tuntia leikkiin, viikonloppuisin reilusti enemmän. Vanhempien tehtävä on huolehtia, että jää riittävästi "luppoaikaa" leikkimiseen ja vaikka vain olemiseen. (V20)

Leikin merkitys lapsen arjessa on vanhempien näkemysten mukaan osa lapsuutta, lapsuuteen kiinteästi kuuluva osa. Vanhemmat pyrkivät rajoittamaan harrastusten määrää, jotta ekaluokkalaisella olisi aikaa leikkiin. Väestöliiton teettämän Perhebarometrin (2001) mukaan 8-vuotiaat lapset viettivät suurimman osan arki-illoistaan kotona perheen parissa. Harrastuksia alkuopetusikäisillä lapsilla oli noin 1-3 kertaa viikossa. (Paajanen 2001, 27.)

Harrastukset ovat tärkeä kehityksen tuki ja tulevaisuutta ajatellen arvokas pääoma, mutta ei pidä unohtaa, että lapset tarvitsevat aikaa myös vapaalle leikille, jota luodaan ja harjoitetaan ilman aikuisen valvontaa ja kontrollia. Omaehtoinen leikkiminen ja pelaaminen auttaa lasta hiomaan vuorovaikutustaitoja, päätöksentekoa, johtajuutta ja ryhmähenkeä. (Sinkkonen 2005, 20.)

4.3 Vanhempien suhtautuminen ekaluokkalaisen leikkiin

Lasten leikit ja leikkiminen nähdään aikuisten ja vanhempien taholta ikään kuin valmistautumisena oikeaan elämään. Vanhempien puhuessa arvostavasti leikistä, he puhuvat leikin kehittävydestä ja lapsen oppimisesta leikin kautta. (Karimäki 2004, 256.)

Leikki on “lapsen elämää tässä ja nyt”, ei vain esimakua elämästä. Aikuisten ja etenkin vanhempien vastuulla on se, millaiseksi lasten elämä tulevaisuudessa muodostuu. (Helenius & Lummelahti 2013, 14.) Tässä aluvuossa käsittelemme vanhempien näkemyksiä toivotuista leikeistä, ei-toivotuista leikeistä ja vanhempien suosimista leluista sekä niiden vaikutuksista lapsen kehitykseen. Käsittelemme myös vanhempien toiveita siitä, kuinka pitkään he toivoisivat lastensa leikkivän. Näiden kautta kuvaamaamme vanhempien suhtautumista ekaluokkalaisten leikkiin. Vanhempien omat lähtökohdat vaikuttavat siihen, mitä he toivovat lastensa leikkivän. Vanhempien omat arvot ja normit ovat mielipiteissä ja asenteissa tiiviisti läsnä.

4.3.1 Toivotut leikit

Vanhemmat toivovat lasten leikkivän leluilla, porukassa muiden lasten kanssa, erilaisia roolileikkejä ja leikkejä, joissa ei kilpailla. Vanhempien näkemysten mukaan leikki on tärkeä ja itsestään selvä osa ekaluokkalaisen lapsen elämää. Vanhemmat toivoivat lasten leikkivän leikkejä, jotka tukevat lapsen kasvua ja kehitystä. Vanhempien näkökulmasta leikki toimii kasvun ja kehityksen välineenä ja leikki mielletään usein tavoitteelliseksi. Monet taidot kehittyvät leikin avulla, mutta se ei ole leikin perimmäinen tarkoitus. Leikki on lapsen tapa elää, eikä hän leiki kehittyäkseen. (ks. kappale 2.4.2 tässä tutkimuksessa.)

Liikunnallisia, luo hyvän perustan aikuisliikunnalle. Sosiaalisia, kehittää ryhmätyöskentely taitoja. (V12)

Vanhempien mukaan lasten toivottiin leikkivän leikkejä, joiden avulla mielikuvitus kehittyy. Lisäksi vanhemmat ajattelivat mielikuvitusleikkien auttavan lasta käsittelemään asioita ja muuttuvia tilanteita myös myöhemmässä elämässä. Mielikuvitus on vanhempien mukaan tarpeellinen ja lasta kehittävä taito. Mielikuvitusleikit auttavat luovassa kirjoittamisessa ja taideaineissa toteuttamaan itseään paremmin. Ne myös rikastuttavat, harjaannuttavat ja kehittävät mielikuvitusta. Erilaisia taitoja, kuten liikunnallisia, kognitiivisia ja sosiaalisia taitoja kehittävät leikit olivat vanhempien mielestä toivottuja leikkejä.

Sosiaaliset leikit olivat myös vanhempien mielestä toivottavia leikkejä. Ne kehittävät ryhmätyöskentelytaitoja, lapsi oppii muiden huomioon ottamista ja sosiaaliset taidot kehittyvät. Vanhemmat toivoivat lastensa leikkivän leikkejä, joissa otetaan kaikki leikkijät huomioon ja autetaan toisia. Kyrönlampi-Kylmäsen (2007) mukaan yhteinen leikki oli merkittävä päiväkodissa oleville lapsille. Lapselle toi mielihyvää, iloa ja riemua leikkiminen ikätovereiden kanssa. (Kyrönlampi-Kylmänen (2007, 144.)

Osa vanhemmista toivoi lastensa leikkivän opettavaisia ja monipuolisia leikkejä. Perustelujen mukaan kaikenlaisista leikeistä oppii jotain, kehittävät leikit tukevat oppimista. Vanhemmat toivoivat leikkiin sisältyvän fyysistä toimintaa ja ajattelua. Vanhempien näkemysten mukaan lapsen omaehtoinen leikki on tärkeää, leikit, joista lapsi itse pitää. Vanhempien mukaan omaehtoisessa leikissä lapsi saa toteuttaa itseään. Leikit ovat hänen omia tuotoksiaan ja niitä ei ohjaile kukaan. Muita vanhempien toivomia leikkejä olivat perinteiset leikit, sopuisat leikit ja roolileikit.

4.3.2 Ei-toivotut leikit

Vanhempien näkemysten mukaan väkivaltaiset leikit olivat ei-toivottuja. Ne nousivat hyvin selkeästi esille, kun kysimme, millaisia leikkejä vanhemmat eivät toivo lastensa leikkivän. Vanhemmat eivät halua lastensa leikkivän väkivaltaan ja sotaan liittyviä leikkejä, koska väkivaltaa ja aggressiivisuutta on heidän

mukaansa liikaa jo ympäröivässä todellisuudessaakin. Vanhempien mielestä väkivaltaiset pelit luovat aggressiivista käyttäytymistä. Leikit jäävät alitajuntaan aiheuttaen painajaisia.

Liian rajuja taisteluleikkejä, joissa fyysisyys menee liiallisuuksiin. Aseleikit joissa tähdätään toisia ihmisiä. koska maailmassa on tarpeeksi väkivaltaa ilman että sitä tarvitsee leikkiä. (V8)

Leikin maailma on lapselle turvallinen paikka käsitellä ja tutustua erilaisiin asioihin ja omiin tunteisiin. Leikkien aiheet ja sisällöt kuvaavat lapsia kiinnostavia sekä heidän mielessään pyöriviä asioita ja ilmiöitä. (Karimäki 2003, 55.) Mitä enemmän ihminen leikkii ja paneutuu epätodellisuuteen, sitä paremmin hän ymmärtää ja kestää todellisuutta. Muihin lajeihin verrattuna ihmisellä on kyky ja taito unelmoida, kuvitella ja leikkiä eli kuvitella toisenlainen todellisuus. Pienestä pitäen maailman kurjuus ja kovuus otetaan leikin avulla haltuun. (Tamminen 2004, 92.)

Eräs vanhempi ei halunnut lapsensa leikkivän kuolemaan liittyviä leikkejä, koska hänen mielestään ekaluokkalaisen käsitys kuolemasta ei ole todellinen. Liian kilpailuhenkisiä ja kilpailuun liittyviä leikkejä vanhemmat eivät halua lastensa leikkivän, koska ne vievät iloa liikunnasta ja vääristävät ryhmähenkeä. Kilpailuhenkisten leikkien nähtiin myös vaikuttavan lapsen itsetuntoon heikentävästi. Leikit, joihin liittyy alistamista, toisten nolaamista tai satuttamista eivät ole myöskään toivottuja. Intiimit, passiiviset ja valmiiksi tehdyt leikit eivät ole vanhempien mukaan suositeltavia ekaluokkalaisille.

--Väkivaltaiset pelit (nettipelit) luovat aggressiivista käytöstä jälkikäteen, joten niitä ei saa pelata. -- (V13)

Vanhempien näkemykset suhteessa ei-toivottuihin leikkeihin ovat ristiriidassa vanhempien näkemyksiin leikin merkityksestä lapsen kehitykselle. Vanhempien mukaan lapsi käsittelee leikkiessään ympäristöönsä liittyviä asioita, joihin

väkivalta ja sota kuuluvat. Median kautta lapset altistuvat sodalle sekä väkivaltaisille ja aggressiivisille mediasisällöille. Kuten hyvät ja positiiviset asiat, myös negatiivisina koetut asiat painuvat lapsen mieleen. Lapsi pyrkii jäsentämään näkemäänsä ja kokemaansa leikin avulla. Asiat ja aiheet, jotka lapset kääntävät leikin kielelle, ovat heille jotenkin tärkeitä. Lapsen leikkiessä ei-toivottua leikkiä, sitä ei tulisi yksioikoisesti kieltää. Leikissä lapsi purkaa parhaalla mahdollisella tavalla pahaa oloaan. (Kalliala 2001; Kalliala 2010.)

Väkivaltaiset ja aggressiiviset pelit ja leikit ovat vanhempien näkemysten mukaan huolestuttavia. Salokoski (2006) kirjoittaa artikkelissaan, että pelaamisen keskeisenä riskinä on tunne-elämän turtuminen lapsen tottuessa pelien synnyttämiin elämyksiin ja jatkuviin tunnehuippuihin. Tunnereaktiot voivat turtumisen seurauksena laimentua ja myötätunto sekä empatiakyky hiipua. Virtuaalisen väkivallan arkipäiväistyminen saattaa siirtää kokemuksen todelliseen elämään näkyen väkivaltaisena käyttäytymisenä toisia lapsia kohtaan. (Salokoski 2006, 74.) Toisaalta on hyvä muistaa, että erilaiset tunteet, kuten viha, ovat läsnä ihmistä syntymästä saakka. Leikin avulla lapsi käsittelee aggressiota luonnollisella tavalla. Aikuisen tehtävä on asettaa aggressiivisellekin leikille rajat ja puuttua leikkiin, jos se menee liian rajuksi. Omalla esimerkillään aikuinen myös ohjaa lapsen aggressioiden hallintaa. (Niinistö & Ruhala 2006, 13.)

4.3.3 Lelut

Vanhempien näkemykset leluvalinnoista kuvaavat heidän suhtautumistaan lapsen leikkiin. Vanhemmat kertoivat hankkivansa lapsille mieluiten kehittäviä, kestäviä ja monipuolisia leluja. Yksittäisistä leluista legot olivat suosituimpia. Leluvalinnoissa vanhemmat haluavat kuunnella myös lasten toiveita. Valmiiden lelujen sijaan lapset suosivat usein leluja, joihin voi itse lisätä tai kehittää jotain (Ugaste 2005, 164). Toisaalta vanhemmat kertoivat, etteivät mielellään osta leluja, jotka heidän mielestään ohjaavat liikaa leikin sisältöä. Sellaisia leluja olivat

vanhempien näkemysten mukaan etenkin tv-ohjelmien hahmot, kuten Monster High-nuket. Barbit ja nuket sen sijaan liitettiin kotileikkeihin.

Ugasten (2005) tekemässä tutkimuksessa äidit kertoivat ottavansa lelun käyttötarkoituksen huomioon ennen lelun hankintaa. Jokaisen lelun tulisi heidän mukaansa kehittää tai opettaa lasta jollain tavalla. (Ugaste 2005, 164.) Vanhempien suosimat leluvalinnat vaikuttavat myös lasten leikkeihin. Legot sekä muut itse rakennettavat ja lapsen omalle mielikuvitukselle tilaa jättävät lelut olivat vanhempien näkemysten mukaan hyviä hankintoja.

Legoja, rooliasuja, ongelmanratkaisupelejä. Niistä lapsi pitää ja meistä vanhemmista ne tuntuvat myös hyviltä leluilta. (V8)

Haluan että lelu jättää tilaa mielikuvitukselle ja on monipuolinen, joten en suosi hetken kestäviä trendileluja, enkä leluja jotka ohjaavat liikaa tiettyyn suuntaan (esimerkiksi johonkin tv-ohjelmaan liittyvät hahmo-lelut) – (V16)

Vanhemmat kertoivat ostavansa lapselle sellaisia leluja, joita lapsi on toivonut tai halunnut. Lapset toivoivat vanhempien mukaan lelujen lisäksi urheiluvälineitä ja askartelutarvikkeita. Leikkivälineeksi lapsille kelpasivat vanhempien mukaan myös erilaiset kierrätysmateriaalit, kuten pahvilaatikot ja pakkausmateriaalit. Vanhemmat suosivat leluja, jotka kestävät pitkään. Vanhemmat välttivät ostamasta trendileluja, jotka ohjaavat leikkiä liikaa tietynlaiseksi (esim. televisio-ohjelmien pohjalta tuotetut lelut).

Perinteiset nukkeleikit ovat vaihtuneet Barbie-leikeiksi ja leikkien teemat ovat yhä enemmän aikuisten maailmasta otettuja aiheita. Kotileikit heijastelevat lasten käsityksiä aikuisuudesta ja rakkaussuhteista niiden moninaisine kiemuroineen. Lapset rakentavat aikuisuuden ja parisuhteen käsityksiään arkitodellisuuden ja television (nykyään laajemmin median) sirpaleista. (Kalliala 1999, 115, 117.)

4.3.4 Loppuuko leikkiminen alakoulun jälkeen?

Vanhempien näkemysten mukaan leikki kuuluu lasten elämään ainakin alakoulun ajan, 11-12 ikävuoteen saakka (ks. Toivokoski 2015, 59). Yli puolet vanhemmista toivoi lapsensa jatkavan leikkimistä koko elämänsä ajan. Vanhempien mukaan leikki suojaa lapsen turvallista kasvua ja kehitystä. Lapsella tulee vanhempien mukaan olla oikeus päättää leikkimisestä ja siitä, minkä ikäiseksi leikkii.

Niin kauan, kuin hänestä itsestään tuntuu sopivalta leikkiä. Toivon, että lapsi ei häpeä leikin tarvetta ja hänellä on mahdollisuus leikin maailmassa olla juuri niin kauan kuin itse haluaa. Siksi, koska leikitöntä elämää ehtii kyllä viettämään. -- (V2)

Leikkiä ei pidä lopettaa koskaan, minäkin tykkään leikkiä - onneksi. Leikki kehittää luovaa ajattelukykyä, rentouttaa ja auttaa unohtamaan arkiset murheet, se on kivaa. (V20)

Nykyään puhutaan lasten varhaisesta kypsymisestä ja viisastumisesta. Kuitenkaan ei voida todistaa, että kehitys ja sen vaatima aika olisi muuttunut. Tiedonsaantimahdollisuudet ovat lisääntyneet ja saatavilla olevan tiedon luonne on muuttunut. Tämä voi selittää sen, että aikuiset kokevat lasten "viisastuneen". Tiedon määrällä ei ole vaikutusta lapsen psyykkisen kehityksen nopeutumiseen, sen vaatima aika on sama kuin aiemmillä sukupolvilla. Lapsi on luonteeltaan utelias ja kiinnostunut. Uteliaisuus ei ole sama asia kuin varhaiskypsyys. Lapsella voi olla kiire aikuisen maailmaan. Aikuisen tehtävä on asettaa rajat tällaiselle kiireelle. (Keltikangas-Järvinen 2001, 25, 27.)

4.4 Vanhemman rooli leikissä

Vanhempien näkemysten mukaan heillä on useita erilaisia tapoja, joilla he tukevat lastensa leikkiä. Vanhemmat antavat leikille aikaa ja ideoita. He ostavat leikkivälineitä, kannustavat ja ohjaavat leikkiin, auttavat lasta leikissä ja

osallistuvat siihen itsekin. Leikkirauhan antaminen ja tilan järjestäminen ovat vanhempien näkemysten mukaan tärkeitä.

Antamalla sille mahdollisuuden. En káske kerätä leikkiä pois vaan annan sille tilaa jatkua. (V11)

Tuen kannustamalla leikkimään ja tietenkin olemalla itsekin mukana. (V14)

Vanhemmat ovat lapsen ajankäytön määrittelijöitä (Nätti & Repo 2015, 83), joten heidän roolinsa leikin mahdollistajana on erityinen. Vanhemmat kertoivat myös olevansa kiinnostuneita lasten leikeistä ja elävänsä niissä mukana. Vanhempien näkemysten mukaan leikkiin ei tule puuttua, jollei se mene liian hurjaksi. Tämän perusteella vanhemmat toimivat myös leikin rajoittajina.

Voisin tukea enemmänkin, esimerkiksi leikkimällä tyttäreni kanssa enemmän, enimmäkseen leikin tukeminen on sitä että annan mahdollisuuden pyytää kavereita kylään joiden kanssa voi leikkiä, tai mahdollisuus lähteä kaverin luokse leikkimään, kannustan myös leikkimään välillä yksin. (V5)

Tuen mahdollistamalla leikkiin tarvittavan ajan. Kannustamalla heitä kokeilemaan erilaisia asioita ja tarvittaessa sukeltamalla itsekin leikin maailmaan. (V2)

Vanhempien positiivinen suhtautuminen ja leikin puolesta puhuminen antavat lapselle tilaa ja mahdollisuuden leikkiä. Vanhempien näkemysten mukaan lapsen tulisi leikkiä vähintään alakouluiän. Vanhemmat toivoivat lapsen leikkivän mahdollisimman pitkään, jopa koko elämänsä ajan. Vanhemmat eivät halunneet rajata lapsen leikin loppumista, vaan he halusivat lapsen itse päättää leikin loppumisesta. (vrt. Linnilä 2011, ks. 4.3.4 tässä tutkimuksessa.) Osa vanhemmista kertoi itsekin leikkivän edelleen. Se kertoo mielestämme siitä, että

leikki on osa ihmisen elämänkaarta. Vanhemmilla on huoli lapsuuden liian aikaisesta loppumisesta.

Niin pitkään kuin mahdollista, koska nykyään mielestäni lapset eivät ole lapsia tarpeeksi pitkään. (V8)

Olen kiinnostunut ja leikin välillä mukana, elän mukana. (V23)

Vanhempien näkemysten mukaan he osallistuivat lapsensa leikkeihin lapsen ehdoilla. He kertoivat osallistuvansa leikkiin, jos heidät pyydetään siihen mukaan. Leikkimielinen ilmapiiri on merkinä vapaudesta ja ilosta. Lapsen kanssa leikkimisellä on perustavanlaatuinen merkitys lapsen ja vanhemman väliselle suhteelle. Yhteinen leikki auttaa vanhempaa ymmärtämään lasta, lähentää heitä ja lisää lapsen luottamusta. (Runcan, Petracovschi & Borca 2012, 795-796.) Vanhempien näkemysten mukaan he haluaisivat osallistua lastensa leikkeihin enemmän. Vanhemmat kokivat toisinaan syyllisyyttä ajan puutteesta. Perheiden arki on nykypäivänä melko kiireistä ja arki työn, koulun ja harrastusten keskellä täysinäistä. Arkirutiinit vievät päivästä ison osan.

Lammi-Taskula ja Bardy (2009) kuvaavat artikkelissaan lasten ja perheiden hyvinvointia vanhempien ja lasten suhteen näkökulmasta. Yhteiset ruokailu- ja jutteluhetket olivat yleisimpiä iloa tuottavia aiheita vanhemmille. Äideille jutteluhetket olivat erityisen merkityksellisiä. Isät taas nauttivat peleistä ja leikeistä lasten kanssa äitejä enemmän. (Lammi-Taskula & Bardy 2009, 61.) Vanhempien näkemysten mukaan perheiden yhteiset rakentelu- tai pelihetket ovat mukavaa yhteistä aikaa perheen kesken. Niiden lisäksi myös lasten esityksiä ja näytelmiä seurattiin usein koko perheen voimin. Lapsen valittaessa tylsyyttä vanhemmat kertoivat kannustavansa lasta leikkiin.

Ehdotan leikkimistä kun on "tylsää" hänen mielestään. -- (V18)

Aikuiset vaikuttavat väistämättä lasten leikkeihin ja leikkikulttuurin muodostumiseen. Vanhemmat rajaavat välittömästi ja välillisesti lasten elintilat ja leikkien puitteet. Määrittelyn ja rajaamisen kohteina ovat leikin välineet, fyysinen tila, leikin aika sekä lapsen kokemuskenttä. Aikuisten käsitykset lasten leikeistä ja heidän suhtautumisensa leikkiin ovat sidoksissa myös vallitsevaan kasvatuskulttuuriin. (Kalliala 1999, 212.) Vanhemmat kertoivat rajoittavansa leikkejä lelujen ja leikkien sisältöjen suhteen.

En puutu leikkiin, jos ei mene liian hurjaksi. (V20)

Konsolipelejä tai kännykällä pelaisi liikaa, samoin lasketteluvideoiden katsomista rajoitetaan. (V23)

Lasten kasvaessa ja itsenäistyessä vanhempien lastenhoitoon käyttämä aika vähenee. Lapset pärjäävät enemmän omillaan ilman vanhempien jatkuvaa hoivaa ja valvontaa. (Ylikännö 2009, 125.) Pienten lasten lisäksi myös isommat lapset kaipaavat ja tarvitsevat joskus aikuisen läheisyyttä, hoivaa ja lohdutusta. Lapset tarvitsevat turvallisia aikuisia, jotka ottavat vastuu lapsen asioiden päättämisestä heidän parhaakseen. (Helenius & LummeLahti 2013, 233-234.)

5 Lopuksi

5.1 Tulosten tarkastelua

Tutkielmamme tarkoituksena oli selvittää vanhempien näkemyksiä ekaluokkalaisten lastensa leikeistä kotiympäristössä. Tutkimusongelmamme oli, millaisia näkemyksiä vanhemmilla on ekaluokkalaisten lapsensa leikkimisestä kotiympäristössä. Alakysymysten kautta käsitelimme ekaluokkalaisten leikkimiä leikkejä, leikin merkitystä ekaluokkalaisten elämässä, vanhempien suhtautumista ekaluokkalaisten leikkiin ja vanhempien rooleja leikeissä. Tutkimusaineistomme koostui 25 ekaluokkalaisten lapsen vanhemman vastauksista, jotka keräsimme nettikyselyllä. Analysoimme aineiston teoriasidonnaisen analyysin avulla.

Tutkimuksemme mukaan vanhemmat ovat tietoisia siitä, millä lapset leikkivät. He ovat myös tietoisia leikkien sisällöistä. Vanhemmat osasivat nimetä lastensa leikkivälineitä ja kuvailla leikkien sisältöjä. Tuloksemme poikkeaa Karimäen (2003) tekemästä tutkimuksesta. Hänen haastattelemiensa lasten mukaan vanhemmat eivät tiedä juurikaan lastensa leikkien sisällöistä. (Karimäki 2003, 57.) Tutkimuksessamme vanhempien kuvaamat leikit ovat ikävuosille tyypillisiä leikkejä kuten rooli- ja mielikuvitusleikit, sääntöleikit ja rakenteluleikit. Karimäen (2003) mukaan leikkien sisältöihin verrattuna vanhemmat ovat paremmin tietoisia siitä, missä lapset milloinkin leikkivät. Lapset haluavat pitää leikit aikuisilta salassa. Niiden avaaminen ja selittäminen vanhemmille voi lasten mielestä pilata leikin todellisuuden. (Karimäki 2003, 57.)

Vanhempien näkemysten mukaan he olivat tietoisia siitä, mitä lapset leikkivät sisällä ja ulkona (vrt. Karimäki 2004, 268). Ekaluokkalaisten ovat jo sen verran isoja, että heidän annetaan liikkua vapaammin kodin lähiympäristössä ilman jatkuvaa valvontaa (vrt. Granö 2004, 42). Pystyvätkö vanhemmat näkemään kaikki lasten leikkipaikat? Lapset itse näkevät mahdollisuuden leikkiä melkein

missä vain, jopa paikoissa, joita ei mielletä lasten leikkipaikoiksi (Glenn, Knight, Holt ja Spence 2012, 192).

Digitaalisessa leikkiympäristössä leikkiminen jakoi tutkimuksessamme vanhempien mielipiteitä. Vastaukset jakaantuivat kolmeen kategoriaan; myönteisiin, kielteisiin ja epävarmoihin. Jotkut vanhemmat olivat sekoittaneet digitaalisen leikin medialeikkeihin. Leikki on aina sidoksissa vallitsevaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Uudet leikkiympäristöt ovat vanhemmille osittain vielä vieraita. Digitalisoituvassa yhteiskunnassa leikit ja pelit laajenevat digitaalisiin ympäristöihin (Harviainen, Meriläinen & Tossavainen 2013, 8). Digitaalinen leikki yleistyy koko ajan. Se on tulevaisuudessa merkittävä osa lastenkulttuuria ja lapsuutta (Koivula & Mustola 2015, 49).

Vanhempien näkemysten mukaan tytöt ja pojat leikkivät sukupuolesta riippumatta samanlaisia leikkejä. Tutkimuksessamme tyttöjen ja poikien leikit erosivat eniten leikkien sisältöjen osalta. Tytöt leikkivät koti-, nukke- ja barbileikkejä sekä leikkejä petseillä. Poikien leikkejä olivat auto-, pyssy-, taistelu- ja ravintolaleikit. Vanhempien näkemysten mukaan legot olivat ekaluokkalaisten suosituimpia leluja. Lapset leikkivät myös autoilla, nukeilla, poneilla, palloilla ja itse askartelemillaan leikkivälineillä.

Tutkimuksemme mukaan vanhemmat näkivät leikin kuuluvan tärkeänä ja merkityksellisenä osana ekaluokkalaisten lasten elämää. Vanhemmat korostivat leikin merkitystä lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista tukevana toimintana. Leikkiminen oli vanhempien mukaan luonnollista toimintaa ekaluokkalaiselle, kouluikäiselle lapselle. (ks. Toivokoski 2015.) Suurin osa vanhemmista koki, että ekaluokkalaisella oli riittävästi aikaa leikkiin arkena ja viikonloppuna. Ekaluokkalaisten leikkiajat arkisin ja viikonloppuisin on kuvattu taulukossa 1 ja taulukossa 2. Vanhemmat pyrkivät rajaamaan ekaluokkalaisten harrastuksia, jotta leikille jää aikaa.

Vanhempien suhtautuminen lastensa leikkeihin oli myönteistä, kielteistä, ristiriitaista ja arvostavaa. Vanhempien suhtautuminen ekaluokkalaisten lasten leikkiin näyttäytyi vanhempien toivomien ja ei-toivomien leikkien sekä leluhankintojen kautta. Vanhemmat suhtautuivat myönteisesti lasten leikkeihin, jotka tukevat lasten kasvua ja kehitystä. Näitä leikkejä olivat mielikuvitusleikit sekä sosiaaliset, monipuoliset ja opettavaiset leikit. Vanhemmat suhtautuivat kielteisesti leikkeihin, jotka olivat väkivaltaisia, aggressiivisia, kilpailuhenkisiä tai toista loukkaavia leikkejä. Vanhempien suhtautuminen leikkeihin oli myös ristiriitaista. Vanhempien mukaan lapsi käsittelee leikkiessään elämänpiiriinsä kuuluvia aiheita, joihin sisältyy sekä positiivisia että negatiivisia asioita. Vanhemmat eivät halunneet lastensa kuitenkaan leikkivän aggressiivisia, väkivaltaa sisältäviä leikkejä. Miten lapsi käsittelee väkivalta-aihetta, jos ei leikin kautta?

Vanhemmat suhtautuivat myönteisesti leluihin, jotka olivat kehittäviä, kestäviä ja monipuolisia. Leluvaihtoissa vanhemmat halusivat kuulla myös lapsen toiveita. Vanhempien suhtautumien ekaluokkalaisten leikkiin oli myös arvostavaa. Arvostuksesta kertoi se, että vanhemmat toivoivat lasten leikkivän mahdollisimman pitkään, ainakin alakouluiän ajan. Heidän mukaansa leikki suojaa lapsen turvallista kasvua ja kehitystä.

Tutkimuksessamme vanhemmat kuvasivat erilaisia tapoja, joilla he tukevat ekaluokkalaistensa leikkiä. He antoivat lapselle aikaa leikkiä, mahdollistivat leikille tilan, osallistuivat leikkiin, ostivat ja antoivat leikkivälineitä sekä kannustivat ja ohjasivat leikkiin. He olivat kiinnostuneita lasten leikeistä ja elivät niissä mukana. Vanhemmat kertoivat rajaavansa lapsen arkea ja sen kiirettä, koska haluavat jättää aikaa myös vapaalle leikille. Vanhemmat myös pyrkivät rajoittamaan leikkien sisältöjä. He kertoivat puuttuvansa lasten leikkeihin, mikäli ne menivät liian hurjiksi heidän mielestään. Toivokosken (2015, 79-80) mukaan vanhempien kasvatustietoisuus näkyy vanhempien suhtautumisessa leikkiin, leikin edellytysten luomisessa, leikkiin kannustamisessa sekä yhteisleikkien ja vuorovaikutuksen ymmärtämisessä.

Huolipuhetta leikin vähenemisestä kuulee yhteiskunnallisessa keskustelussa aika ajoin. Tutkijoilla on aiheesta erilaisia näkemyksiä. Karimäen (2004, 256) mukaan leikki ei ole vähentynyt vaan se on piilossa ja muuttanut muotoaan. Linnilän (2011, 179) mukaan on tärkeää kuulla lasten oma tarve leikkiin. Onko niin, että me aikuiset peilaamme nykylasten leikkiä omien leikkikokemusten kautta, jolloin emme näe muutosta ja muuttunutta leikkiä? Tutkimuksemme mukaan vanhemmat eivät ole huolissaan ekaluokkalaistensa leikkimisestä. Vastausten perusteella vanhemmilla oli vahva toive siitä, että leikkiminen jatkuu läpi elämän, ainakin alakoulun ajan. Myös Toivokoski (2015, 59) on saanut tutkimuksessaan samankaltaisen tuloksen. Leikki vain muuttaa muotoaan lapsen kasvaessa ja kehittyessä, säilyttäen kuitenkin paikkansa osana lapsen arkea ja elämää.

Tutkimustulokset muodostuivat 25 ekaluokkalaisten vanhemman vastauksista. Tutkimuksemme aineisto koostui yhden lappilaisen koulun ekaluokkalaisten vanhempien näkemyksistä. Tästä syystä tutkimuksemme tuloksia ei voida yleistää kovinkaan laajasti. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei olekaan pyrkiä tilastollisiin yleistyksiin. Sen tavoitteena on pyrkiä antamaan tutkittavasta ilmiöstä mielekäs tulkinta. (Eskola & Suoranta 1998, 61.) Tutkimuksemme antaa silti tärkeää tietoa vanhempien näkemyksistä ekaluokkalaisten leikkimisestä. Koemme, että tulokset hyödyttävät meitä tulevina kasvattajina ja alkuopettajina sekä muita esi- ja alkuopetusikäisten lasten parissa työskenteleviä.

5.2 Pohdinta

Tämän tutkimuksen tekeminen herätti meissä uusia kysymyksiä ja useita jatkotutkimusaiheita. Sama kysely olisi mielenkiintoista toistaa tutkimukseen osallistuneille vanhemmille esimerkiksi viiden vuoden kuluttua, kun heidän ekaluokkalaistensa ovat kuudennella luokalla. Vanhempien toiveena oli, että lapset leikkisivät ainakin alakouluiän. Olisi mielenkiintoista kuulla, miten leikki näyttäytyy vanhempien näkemysten mukaan lasten elämässä tuolloin. Millaisia

tuloksia saataisiin, jos ekaluokkalaisten leikkiaikaa mitattaisiin määrällisellä tutkimuksella? Kuinka paljon tulokset eroaisivat, jos niitä verrattaisiin esikouluikäisten lasten tai kolmasluokkalaisten leikkiaikoihin?

Tutkimuksemme mukaan vanhemmat tukevat ja kannustavat lastensa leikkejä eri tavoin. He myös näkevät leikin tärkeänä ja merkityksellisenä osana lapsen elämää. Millä tavalla vanhempien omat taustat ja lapsuuden kokemukset vaikuttavat vanhempien näkemyksiin? Onko vanhempien sosioekonomisilla taustoilla merkitystä heidän käsityksiinsä leikin merkityksestä?

Leikki-ikäisten (alle kouluikäisten) lasten leikkejä ovat tutkineet useat tutkijat, mutta kouluun siirryttäessä tutkimukset leikistä vähenevät huomattavasti. Kertooko se jotain yhteiskunnan asenteista kouluikäisten lasten leikkimistä kohtaan? Leikin merkitystä sekä alkuopettajien näkemyksiä ja käsityksiä leikistä on tutkittu melko paljon (ks. esim. Haara 2008; Hiltunen & Sahalaakso 2012; Venetpalo & Tiihonen 2012). Millaisia käsityksiä muilla luokanopettajilla on leikistä? Pyrkivätkö he kasvattamaan lapsista "isoja koululaisia" vai kannustetaanko heitä leikkiin ja leikkisyyteen?

Digitaalinen leikkiympäristö ja digitaalinen leikki ovat Suomessa melko uusia käsitteitä ja ne hakevat paikkaansa niin arjessa kuin puheessakin. Digitaaliset välineet ovat yleistyneet vauhdilla ja digitaalinen leikkiympäristö on osa nykypäivän lasten leikkejä. Digitaalisia leikkejä olisi mielenkiintoista tutkia niin vanhempien kuin lastenkin näkökulmista.

Luovuus edistyy parhaiten, kun lasten annetaan kasvaa luoviksi. Vähitellen on todella herätty siihen tosiasiaan, että tulevaisuutemme on leikkivien ihmisten käsissä. Aikuisten on huolehdittava lapsille luovuuden edellytykset ja leikkimisen mahdollisuus. (Uusikylä 2012; Tamminen 2004.)

Tutkimusprosessimme on kestänyt vajaat kaksi vuotta. Vuosiin on mahtunut tutkielman tekemisen lisäksi paljon asioita niin opiskelussa kuin

henkilökohtaisissa elämässämme. Matka on ollut opettavainen. Olemme tyytyväisiä tutkimukseemme ja seisomme sen takana. Joidenkin kysymysten osalta vastaukset jäivät kuitenkin hieman pintapuolisiksi. Jos vastaavanlainen tutkimus toteutettaisiin haastattelututkimuksena, saataisiin vanhempien käsityksiä avattua jatkokysymysten avulla vielä syvällisemmin. Samalla vanhempien näkemykset tulisivat vielä paremmin esille. Laajemmassa tutkimuksessa olisi mielenkiintoista kysyä eripuolilla Suomea asuvien vanhempien näkemyksiä ekaluokkalaisten leikeistä. Onko paikkakunnalla tai asuinalueella vaikutusta vanhempien näkemyksiin leikeistä?

Lopullisen kyselylomakkeen tekeminen oli työläs ja haasteellinen prosessi. Kysymysten muotoa ja järjestystä olisi voinut muokata loputtomasti. Pyysimme vanhempia perustelemaan vastauksensa usean kysymyksen yhteydessä. Kysymyksenasettelusta huolimatta kaikki vanhemmat eivät kuitenkaan perustelleet niitä. Yhtenä nettikyselyn huonona puolena onkin, ettei täydentävien lisäkysymysten esittäminen ole mahdollista, kuten esimerkiksi haastattelussa. Avoimet kysymykset antavat vastaajalle paljon mahdollisuuksia perustella vastauksiaan. Toisaalta niihin liittyy myös riski siitä että, vastaukset jäävät epätarkoiksi. (ks. esim. Valli 2001.)

Tämän tutkimuksen tekeminen on ollut erittäin antoisaa. Olemme oppineet valtavasti tutkimuksen tekemisestä, sen eri vaiheista ja yhteistyöstä. Ennen tätä työtä olemme tehneet yhdessä erilaisia opiskeluun liittyviä käytännön tehtäviä ja ryhmitöitä. Lisäksi olemme olleet samassa sivuaineryhmässä. Meille molemmille syntyi ajatus pro gradu-tutkimuksen tekemisestä yhdessä ja keskustelimme siitä, mikä voisi olla tutkimuksemme aihe. Ajatuksemme olivat samansuuntaisia ja pienen mietinnän jälkeen päätimme toteuttaa yhteisen tutkielman. Sovimme heti alkuun, että olemme avoimia toisiamme kohtaan yhteiseen työhön liittyvissä asioissa. Avoimuus, luottamus ja yhteen puhaltaminen ovatkin olleet isossa roolissa työn sujumisen ja onnistumisen edistäjinä.

Ajatuksemme ja mielipiteemme tutkimuksen tekoon ja analyysiin liittyen ovat olleet hyvin samanlaisia, joten työssä ei ole nähtävillä kahden tutkijan eriäviä mielipiteitä. Pohdimme, keskustelimme ja teimme päätökset aina yhdessä. Työskentelimme osittain, etenkin työn loppupuolella, eri kaupungeissa ja olimme yhteydessä puhelimitse. Tutkimuksen raportin kirjoittaminen Google Drive -ohjelman avulla onnistui yllättävän hyvin. Samoin Driven käyttäminen ja puhelimesta puhuminen samanaikaisesti kehittyivät työn edetessä. Toki eri kaupungeissa oleminen toi työskentelyyn myös omat haasteensa esimerkiksi aikataulujen ja ajankäytön suhteen. Toisaalta käytössämme oli kahden yliopistokaupungin kirjastot ja sitä kautta lähteiden etsiminen helpottui.

Yhteiskunnan ja tulevaisuuden kannalta leikkiä ja luovuutta on varjeltava. Yhteiskuntamme muovaa lasten leikkejä ja pyrkii kasvattamaan lapset pienestä pitäen sisälle aikuisten maailmaan. Luovuus kehittyy niin lapsilla kuin aikuisillakin leikin muodossa. Tarkoin suunnitellut leikit estävät luovuuden kehittymisen. Paras ratkaisu olisi *leikkivä yhteiskunta*, jossa lasten ja aikuisten kehitys ja luovuus saavat leikin muodossa rakentua ja kasvaa. (Bergström 1997, 210–212.)

Toivomme tutkimuksen herättelevän lukijaansa pohtimaan leikin merkitystä. Leikki on elintärkeää lapselle ja sen jatkumista tulee vaalia. Me aikuiset olemme ratkaisevassa asemassa leikin mahdollistamisessa ja tukemisessa. Ihmisen ei pidä koskaan kadottaa leikillisyyttään.

Lähteet

Airas, Christel & Brummer, Kaarina 2002. Leikki on ikkuna lapsen maailmaan. Teoksessa Sinkkonen, Jari (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY.

Alanen, Leena 2009. Johdatus lapsuudentutkimukseen. Teoksessa Alanen, Leena & Karila, Kirsti (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 9-30.

Alasuutari, Maarit 2009. Kasvatusinstituutiot lapsuuden rakentajina. Teoksessa Alanen, Leena & Karila, Kirsti (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 54-69.

Arajärvi, Terttu 1992. Koulutulokkaan muotokuva. Teoksessa Arajärvi, Terttu (toim.) Tasapainoinen koululainen. Juva: WSOY, 15–19.

Bento, Gabriela & Dias, Gisela 2017. The importance of outdoor play for young children's healthy development. Porto Biomedical Journal. In Press, Corrected Proof, Available online 6 April 2017. Saatavilla www-muodossa: <http://www.sciencedirect.com.ezproxy.ulapland.fi/science/article/pii/S2444866416301234>. Luettu 20.4.2017.

Bergström, Matti 1996. Aivofysiologinen näkökulma leikkiin ja esiopetukseen. Teoksessa Jantunen, Timo & Rönnerberg, Paula (toim.) Anna lapsen leikkiä: kirja leikistä ja lapsilähtöisyydestä. Jyväskylä: Atena, 55–66.

Bergström, Matti 1997. Mustat ja valkeat leikit: leikki, kaaos ja järjestys aivoissa. Suomentanut Liljamo, Ritva. Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY.

Brockman, Rowan, Jago, Russell & Fox, Kenneth, R 2011. Children's active play: self-reported motivators, barriers and facilitators. BMC Public Health 11:461.

Saatavilla

www-muodossa:

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3124432/pdf/1471-2458-11-461.pdf>. Luettu 20.4.2017.

Caillois, Roger 1961. Man, play, and games. New York: Free Pr. of Glencoe.

Chou, Mei-Ju & Fen, Chiou-Fan 2014. Parent-Child Play within Information Technology: A Quest for Quality Family Atmosphere. Procedia - Social and Behavioral Sciences 122, 273-282. Saatavilla

www-muodossa:

<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1877042814013597>. Luettu 21.4.2017.

Erikson, Erik H. 1982. Lapsuus ja yhteiskunta. Jyväskylä: Gummerus.

Eskola, Jari 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat - laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 133-157.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 5. painos. Jyväskylä, Gummerus kirjapaino Oy.

Eskola, Jari & Suoranta Juha 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 3. Painos. Tampere: Vastapaino.

Ginsburg, Kenneth R. 2007. The Importance of Play in Promoting Healthy Child Development and Maintaining Strong Parent-Child Bonds. Pediatrics 119 (1), 182-191. Saatavilla

www-muodossa:

<http://pediatrics.aappublications.org/content/119/1/182.full>. Luettu 31.1.2017.

Glenn, Nicole M., Knight, Camilla J., Holt, Nicholas L., & Spence, John C. 2012. Meanings of play among children. *Childhood* 20 (2), 185-199. Saatavilla www-muodossa: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0907568212454751>. Luettu 18.4.2017.

Granö, Päivi 2004. Näkymätön ja näkyvä lapsuuden maa, leikkipaikka pellon laidasta tietokonepeliin. Teoksessa Piironen, Liisa (toim.) *Leikin pikkujättiläinen*. Porvoo: WSOY, 40-47.

Haapaniemi-Maula, Ritva 1996. Lapsuus on leikin asia. Teoksessa Jantunen, Timo & Rönneberg, Paula (toim.) *Anna lapsen leikkiä*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 67-73.

Haara, Kristiina 2008. Opettajien käsityksiä leikistä alkuopetuksessa. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Harten, Nathan, Olds, Tim & Dollman, Jim 2008. The effects of gender, motor skills and play area on the free play activities of 8-11 year old school children. *Health & Place* 14 (3), 386-393. Saatavilla www-muodossa: <http://www.sciencedirect.com.ezproxy.ulapland.fi/science/article/pii/S1353829207000688>. Luettu 20.4.2017.

Harviainen, J. Tuomas, Meriläinen, Mikko & Tossavainen, Tommi (toim.) 2013. *Pelikasvattajan käsikirja*. Tampere: www.pelikasvatus.fi.

Helenius, Aili 2004. Leikin syntysijoilla. Teoksessa Piironen, Liisa (toim.) *Leikin pikkujättiläinen*. Porvoo: WSOY, 14-21.

Helenius, Aili & Lummelahti, Leena 2013. *Leikin käsikirja*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hiltunen, Mari & Sahalaakso, Marjukka 2012. Leikki alkuopetuksessa: Opettajien näkemyksiä leikin käytöstä opetusmenetelmänä. Rauma: Turun yliopisto.

Hirsjärvi, Sirkka 1997. Aineiston analyysi, tulkinta ja johtopäätökset. Teoksessa Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (toim.) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi. 15., uudistettu painos, 221-230.

Horelli, Liisa 2003. Lapset ympäristön valloittajina. Teoksessa Sassi, Pirkko & Tarkkonen, Tuula (toim.) Lapsi ja kasvu ympäristö: Puheenvuoroja ja kirjavinkkejä, Lastenkulttuurijulkaisu Tyyris Tyllerö 4/2003. Helsinki: Cultura OY, 4-11.

Huizinga, Johan 1947. Leikkivä ihminen: yritys kulttuurin leikkiaineeksi määrittelemiseksi. Porvoo: WSOY.

Hännikäinen, Maritta 2004. Leikki ja leikillisuus yhteenkuuluvuuden tunteen rakentajina. Teoksessa Piironen, Liisa (toim.) Leikin pikkujättiläinen. Porvoo: WSOY, 150-187.

Hänninen, Riitta 2003. Leikki: ilmiö ja käsite. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopisto.

Höysniemi, Johanna 2004. Tanssimattoja, satuseiniä ja älykkäitä pehmoleluja. Teoksessa Piironen, Liisa (toim.) Leikin pikkujättiläinen. Porvoo: WSOY, 430-441.

Kahri, Mari (toim.) 2003. Lapsen arki on leikkiä II: 3-6- vuotiaat leikin maailmassa. Helsinki: Pienperheyhdistys.

Kalliala, Marjatta 1999. Enkeliprinsessa ja itsari liukumäessä. Helsinki: Gaudeamus.

Kalliala, Marjatta 2001. Muuttuva lapsuus - muuttuvat leikit. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Leikkivä ihminen. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto, 15-19.

Kalliala, Marjatta 2003. Mikä on leikkiä? Teoksessa Leikin aika: Lastentarhanopettajaliiton julkaisu. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto, 4-5.

Kalliala, Marjatta 2010. Leikkivä lapsi. Teoksessa Jokela, Eero & Pruuki, Heli (toim.) Jo iso, vielä pieni - kouluikäisen lapsen maailma. Jyväskylä: LK-kirjat/Lasten keskus Oy, 113-129.

Kalliala, Marjatta & Tahkokallio, Leena 2001. Yhteinen leikki. Teoksessa Uusikylä, Kari (toim.) Taiteen ja leikin lumous: 4-8- vuotiaiden taito- ja taidekasvatus. Helsinki: Finn Lectura, 33-61.

Kallioniemi, Arto 2010. Kokonaisvaltaisesti oppiva lapsi. Teoksessa Jokela, Eero & Pruuki, Heli (toim.) Jo iso, vielä pieni. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 130-145.

Karimäki, Reeli 2003. Missä lapset leikkivät? Teoksessa Sassi, Pirkko & Tarkkonen, Tuula (toim.) Lapsi ja kasvuympäristö, puheenvuoroja ja kirjavinkkejä, Lastenkulttuurijulkaisu Tyyris Tyllerö 4/2003. Helsinki: Cultura, 49-58.

Karimäki, Reeli 2004. Leikki ja lapsen maailma. Teoksessa Piironen, Liisa (toim.) Leikin pikkujättiläinen. Porvoo: WSOY, 256-269.

Karimäki, Reeli 2005a. Kuvitellut ja todelliset leikkipaikat. Teoksessa Saarikoski, Helena. Leikkikentiltä. Lastenperinteen tutkimuksia 2000- luvulta. Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura, 106-129.

Karimäki, Reeli 2005b. Leikkiä leikin vuoksi - kouluikäisten lasten leikkien tarkastelua. Teoksessa Karppinen, Seija, Ruokonen, Inkeri & Uusikylä, Kari (toim.) Taidon ja taiteen luova voima. Kirjoituksia 9-12- vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatuksesta. Helsinki: Oy Finn Lectura, 33-45.

Karimäki, Reeli 2007. Media leikkiin innoittajana. Teoksessa Pentikäinen, Leena, Ruhala, Anu & Niinistö, Hanna (toim.) Mediametkaa! Osa 2 - Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Helsinki: Mediakasvatuskeskus Metka ry, 40-47.

Karvinen, Jukka 2001. Lapsen leikki ja liike haaste ympäristölle. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Leikkivä ihminen. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto, 21-24.

Keltikangas-Järvinen, Liisa 2001. Varastettu lapsuus. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Leikkivä ihminen. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto, 25-29.

Kinnunen, Saara 2003. Anna mun olla lapsi. Helsinki: Kirjapaja.

Kinnunen, Saara 2005. Lapsen kehitykselliset haasteet ja yhteisöllisyys. Teoksessa Salminen, Pirjo (toim.) Yhdessä kasvattamaan. Keuruu: PS-kustannus, 15-30.

Kiviniemi, Kari 2001. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 68-84.

Knuuttila, Seppo 1989. Leikki lapsuuden luonnehtijana. Teoksessa Pöysä, Jyrki (toim.) Betoni kukkii. Kirjoituksia nykyperinteestä. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 19-31.

Koivula, Merja & Mustola, Marleena 2015. Leikisti pelissä - pohdintaa lasten digitaalisesta leikistä. Teoksessa Arjoranta, Jonne, Friman, Usva, Harviainen, J. Tuomas, Koskimaa, Raine, Mäyrä, Frans & Suominen, Jaakko (toim.) Pelitutkimuksen vuosikirja 2015. 39-53. Julkaistu www-muodossa: <http://www.pelitutkimus.fi/vuosikirja2015/ptvk2015.pdf>. Luettu 22.4.2017.

Kupiainen, Reijo 2002. Mediakokemuksia viihteen, mielihyvän ja nautinnonabyrintheissa. Teoksessa Sintonen, Sara (toim.) Median sylissä - Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Tampere: Finn Lectura, 70-81.

Kyrönlampi-Kylmänen, Taina 2007. Arki lapsen kokemana: eksistentiaalis-fenomenologinen haastattelututkimus. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Kyrönlampi-Kylmänen, Taina 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja.

Lammi-Taskula, Johanna & Bardy, Marjatta 2009. Vanhemmuuden ilot ja murheet. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna, Karvonen, Sakari & Ahlström, Salme (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 60-67.

Lammi-Taskula, Johanna & Salmi Minna 2009. Työ, perhe ja hyvinvointi. Teoksessa Lammi-Taskula, Johanna, Karvonen, Sakari & Ahlström, Salme (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 38-47.

Lasanen, Kirsti Maarit 2011. "Saako nyt alkaa leikkiä?": esikouluetnografia vapaan leikin merkityksestä lapsille. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Laukka, Maria 2004. Leikkikalujen elämästä. Teoksessa Piironen, Liisa (toim.) Leikin pikkujättiläinen. Porvoo: WSOY, 386-395.

Lehtinen, Erno 2001. Lapsen kehitys ja teknologinen ympäristö. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Leikkivä ihminen. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto, 35-37.

Linnilä, Maija-Liisa 2011. Kumpi on valmis – lapsi vai koulu. Tampere: Mediapinta.

Miettinen, Anneli & Rotkirch, Anna 2012. Yhteistä aikaa etsimässä - Lapsiperheiden ajankäyttö 2000- luvulla. Perhebarometri. Väestötutkimuslaitos, Katsauksia E 42/2012. Helsinki: Väestöliitto. Saatavilla www-muodossa: <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/dd38cf1024ec6b1b6eb6a1af5836d450/1455798194/application/pdf/4660236/Yhteist%C3%A4%20aikaa%20etsim%C3%A4ss%C3%A4.pdf>. Luettu 18.2.2016.

Moilanen, Pentti & Rähä, Pekka 2001. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 44-67.

Murphy, Ann Pleshette 2010. Lastenleikkiä: kuinka kasvatat fiksuja, terveitä ja huomaavaisia lapsia syntymästä 12- vuotiaaksi. Suomentanut Ilves, Mirjam. Helsinki: Schildts Kustannus Oy.

Niinistö, Hanna & Ruhala Anu 2006. Mediakasvatus - Arjen reikäleipä. Teoksessa Niinistö, Hanna & Ruhala, Anu (toim.) Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu OY, 7-14.

Noppiari, Elina 2014. Mobiilimuksut. Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 3. Tampere: Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus COMET.

Saatavilla www-muodossa: <http://www.uta.fi/cmt/index/mobiilimuksut.pdf>. Luettu 5.5.2017.

Nätti, Jouko & Repo, Katja 2015. Lasten ja nuorten median käytön aikatrendit. Teoksessa Lahikainen, Anja Riitta, Mälkiä, Tiina & Repo, Katja (toim.) Media lapsiperheessä. Tampere: Vastapaino, 80-107.

Ojanen, Tuija, Ritmala, Marjo, Sivén, Tuula, Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 2013. Lapsen aika. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Paajanen, Pirjo 2001. Lasten vapaa-aika huoltajan silmin. Perhebarometri 2001. Väestötutkimuslaitos, Katsauksia E 12/2001. Helsinki: Väestöliitto.

Parvela, Timo & Sinkkonen, Jari 2011. Kouluun! Kirja ekaluokkalaisten vanhemmille. Helsinki: WSOY.

Perttula, Juha 1996. Ihmistieteiden tiedonmuodostus ja tutkimusetiikka. Teoksessa Palmroth, Aino & Nurmi, Ismo (toim.) Alttiiksi asettumisen etiikka: Laadullisen tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Jyväskylä: Kopi-Jyvä Oy.

Piaget, Jean 1962. Play, Dreams and Imitation in Childhood. Lontoo: Routledge and Kegan Paul.

Opetushallitus 2014. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Saatavilla [www-muodossa: http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf](http://www.oph.fi/download/163777_perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf). Luettu 20.04.2017.

Opetushallitus 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016. Saatavilla [www-muodossa: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf](http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf). Luettu 28.4.2017.

Riihelä, Monika 2004. Elämä on ehkä sittenkin vain leikkiä! Teoksessa Piironen, Liisa (toim.) Leikin pikkujättiläinen. Porvoo: WSOY, 24-37.

Ronkainen, Suvi, Karjalainen, Anne & Mertala, Sirpa 2008. Graafisen kyselylomakkeen suunnittelu. Teoksessa Karjalainen, Anne & Ronkainen, Suvi (toim.) Sähköä kyselyyn! Web-kysely tutkimuksessa ja tiedonkeruussa. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 31-41.

Ronkainen, Suvi, Mertala, Sirpa & Karjalainen, Anne 2008. Kvalitatiivisuus, kvantitatiivisuus ja sähköinen kyselytutkimus. Teoksessa Karjalainen, Anne & Ronkainen, Suvi (toim.) Sähköä kyselyyn! Web-kysely tutkimuksessa ja tiedonkeruussa. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 17-30.

Ronkainen, Suvi, Pehkonen, Leila, Lindblom-Ylänne, Sari & Paavilainen, Eija 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro OY.

Runcan, Patricia Luciana, Petracovschi Simona & Borca, Claudia 2012. The importance of play in the parent-child interaction. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 46, 795–799. Saatavilla [www-muodossa: http://www.sciencedirect.com.ezproxy.ulapland.fi/science/article/pii/S1877042812013304](http://www.sciencedirect.com.ezproxy.ulapland.fi/science/article/pii/S1877042812013304) Luettu 21.4.2017.

Salmenoksa, Elina 2014. "Ei voi kovin leikkiä yksin": esikoululaisten ja ykkösluokkalaisten lasten käsityksiä leikistä. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
Salokoski, Tarja 2006. Pelinappulat. Niinistö, Hanna & Ruhala, Anu (toim.) *Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla*. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu OY, 66-77.

Sinkkonen, Jari 1998. Lapsen kanssa: hyvinä ja pahoina päivinä. Porvoo; Helsinki; Juva: WSOY.

Sinkkonen, Jari 2004. Leikki on luovuuden äiti. Teoksessa Piironen, Liisa (toim.) Leikin pikkujättiläinen. Porvoo: WSOY, 68-77.

Sinkkonen, Jari 2005. Uusien taitojen ja ystävyysuhteiden aika. Teoksessa Karppinen, Seija, Ruokonen, Inkeri & Uusikylä, Kari (toim.) Taidon ja taiteen luova voima. Kirjoituksia 9-12- vuotiain lasten taito- ja taidekasvatuksesta. Helsinki: Oy Finn Lectura, 15-22.

Strandell, Carita 2003. Lapsiystävällisen ympäristön suunnittelu. Teoksessa Sassi, Pirkko & Tarkkonen, Tuula (toim.) Lapsi ja kasvuympäristö, puheenvuoroja ja kirjavinkkejä, Lastenkulttuurijulkaisu Tyyris Tyllerö 4/2003. Helsinki: Cultura, 28-41.

Suoninen, Annikka 2011. Lasten mediankäytöt vanhempien kertomina. Teoksessa Kotilainen, Sinikka (toim.) Lasten mediabarometri 2010: 0-8-vuotiaiden mediankäyttö Suomessa. Mediakasvatusseuran julkaisuja 1/2011. Helsinki: Mediakasvatusseura ry, 15-44.

Suoninen, Annikka 2014. Lasten mediabarometri 2013. 0-8-vuotiaiden mediankäyttö ja sen muutokset vuodesta 2010. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura Verkkojulkaisuja 75. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. Saatavilla [www-muodossa: http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/lastenmediabarometri2013.pdf](http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/lastenmediabarometri2013.pdf). Luettu 5.5.2017.

Tamminen, Tuula 2001. Leikkiä elämää varten. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Leikkivä ihminen. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto, 12-14.

Tamminen, Tuula 2004. Olipa kerran lapsuus. Helsinki: WSOY.

Toivokoski, Elina 2015. "Tosi huolestuttavaa, jos lapsi ei leikkisi." Kouluikäisten lasten leikki vanhempien näkökulmasta. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma.

Tampere: Tampereen Yliopisto. Saatavilla [www-muodossa: https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96963/GRADU-1429698650.pdf?sequence=1](https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96963/GRADU-1429698650.pdf?sequence=1). Luettu 20.4.2017.

Tovey, Helen 2007. *Playing Outdoors. Spaces and Places, Risk and Challenge*. Maidenhead: Open University Press.

Tulkki, Katri 2003. Lasten ympäristö ja vaikuttaminen. Teoksessa Sassi, Pirkko & Tarkkonen, Tuula (toim.) *Lapsi ja kasvuympäristö, puheenvuoroja ja kirjavinkkejä*, Lastenkulttuurijulkaisu Tyyris Tyllerö 4/2003. Helsinki: Cultura, 59-63.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 10. uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Ugaste, Aino 2005. *The child's play world at home and the mother's role in the play*. Jyväskylä: University of Jyväskylä.

Unicef. *Lapsen oikeuksien julistus*. Saatavilla [www-muodossa: https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-julistus/](https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-julistus/). Luettu 17.1.2017.

Uusikylä, Kari 2004. Luovat leikit ja lahjakkuus. Teoksessa Piironen, Liisa (toim.) *Leikin pikkujättiläinen*. Porvoo: WSOY, 180–185.

Uusikylä, Kari 2012. *Luovuus kuuluu kaikille*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Valentine, Gill & McKendrick, John 1997. *Children's Outdoor Play: Exploring Parental Concerns About Children's Safety and the Changing Nature of Childhood*. *Geoforum* 28 (2), 219-235.

Valli, Raine 2001. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I: Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 100-112.

Valli, Raine 2007. Vastaaja asettaa tulkinnalle haasteita. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II: Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 198-212.

Venetpalo, Aino & Tiihonen, Milla 2012. Leikki lapsen kehityksen tukijana: alkuopettajien antamia merkityksiä leikistä lapsen kehityksen tukijana. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Vilén, Marika, Vihunen, Riitta, Vartiainen, Jari, Sivén, Tuula, Neuvonen, Sohvi & Kurvinen, Auli 2011. Lapsuus: Erityinen elämänvaihe. Helsinki: WSOYpro OY.

Vuorisalo, Mari 2009. Ken leikkiin ryhtyy - Leikki lasten välisenä sosiaalisena ilmiönä päiväkodissa. Teoksessa Alanen, Leena & Karila, Kirsti (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 156-181.

Ylikännö, Minna 2009. Isien ajankäytöstä: uuden isyyden hidas esiinmarssi. Yhteiskuntapolitiikka 74: 2. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. Saatavana www-muodossa:

<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101539/ylik%25C3%25A4nn%25C3%25B6.pdf?sequence=1> Luettu 24.4.2017.

Ylitapio-Mäntylä, Outi 2012. Leikillä ja toiminnalla ei ole sukupuolta. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä, Outi (toim.) Villit ja kiltit: Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus, 71-90.

Liitteet

Liite 1. Saatekirje ja kyselylomake

Kysely: Vanhempien käsityksiä ekaluokkalaisten lastensa leikkimisestä

Hei ekaluokkalaisten vanhempi,

olemme kaksi Lapin yliopiston luokanopettajaopiskelijaa ja teemme pro gradu -tutkimusta vanhempien käsityksistä ekaluokkalaisten lastensa leikkimisestä. Olemme saaneet luokanopettajan ja rehtorin hyväksynnän tutkimushankkeellemme ja he tukevat tutkimusta.

Xxx on osa xxx ja siellä toteutetaan monia xxx tutkimushankkeita. Tutkimushankkeisiin osallistuminen on osa xxx toimintaa ja ne tarjoavat uusinta tietoa perusopetuksen jatkuvaan kehittämiseen. Tutkimuksessa ei tuoda julki oppilaiden, opettajan tai koulu nimiä, eikä muitakaan tietoja, joiden perusteella tutkimukseen osallistuneet voitaisiin tunnistaa. Kirjoitamme tutkimuksesta pro gradu- työn, joka julkaistaan yliopiston kokoelmissa.

Toivomme kovasti, että vastaisitte kyselyyn ja toisitte näin arvokasta tietoa tutkimukseemme. Tutkimukseen osallistuminen tapahtuu tähän nettilomakkeeseen vastaamalla. Vastaaminen kestää noin 10 minuuttia. Vastaathan jokaiseen kysymykseen! Kysely on avoinna 24.2.2016 saakka.

Ystävällisin terveisin,

Opiskelijat:

Aino Keränen (aikerane@ulapland.fi)

Tuomas Saukko (tusaukko@ulapland.fi)

Tutkimuksen ohjaajat:

Päivi Rasi, kasvatustieteiden tiedekunta, Lapin yliopisto (paivi.rasi@ulapland.fi)

Pirkko Siklander, kasvatustieteiden tiedekunta, Lapin yliopisto (pirkko.siklander@ulapland.fi)

Kiitos osallistumisestasi!

1. Taustatiedot: *

Sukupuoli _____

Ikä _____

Lasten lukumäärä _____

Ekaluokkalaisesi sukupuoli _____

2. Millä ekaluokkalaisesi leikkii?

3. Millaisia leikkejä ekaluokkalaisesi leikkii..

sisällä?

ulkona?

4. Kuinka paljon aikaa ekaluokkalaisesi käyttää leikkimiseen kotiympäristössä arkipäivänä?

alle tunnin 1-2 tuntia 2-3 tuntia 3-4 tuntia yli neljä tuntia

5. Kuinka paljon aikaa ekaluokkalaisesi käyttää leikkimiseen kotiympäristössä viikonloppun päivässä?

alle kaksi tuntia 2-4 tuntia 4-6 tuntia 6-8 tuntia yli kahdeksan tuntia

6. Voiko mielestäsi digitaalisessa ympäristössä leikkiä? Miten?

7. Oppiiko lapsi mielestäsi leikkiessään? Jos oppii, niin mitä?

8. Miksi lapsi mielestäsi leikkii?

9. Millaisia leikkejä toivot ekaluokkalaisesi leikkivän? Miksi?

10. Millaisia leikkejä et toivo ekaluokkalaisesi leikkivän? Miksi?

11. Onko ekaluokkalaisellasi mielestäsi riittävästi aikaa leikkiä? Perustele.

12. Minkä ikäiseksi haluaisit lapsesi leikkivän? Miksi?

13. Millaisia leluja tai leikkivälineitä ostat lapsellesi? Miksi?

14. Tuetko ekaluokkalaisesi leikkiä? Millä tavoin?

Liite 2. Tutkimuslupapyyntö

Hyvä xxx koulun rehtori Xxx,

olemme Lapin yliopiston luokanopettajaopiskelijoita ja teemme pro gradu-tutkimusta ekaluokkalaisten vanhempien käsityksistä lastensa leikkimisestä. Tutkimuksen avulla pyrimme selvittämään vanhempien ajatuksia, käsityksiä ja havaintoja lastensa leikkimisestä. Tarkoituksenamme on saada tutkimus valmiiksi kevään 2016 aikana.

Kaikilta tutkimukseen osallistuvilta aikuisilta pyydetään suostumus. Kaikilla tutkimukseen osallistuvilla on mahdollisuus vetäytyä tutkimuksesta milloin tahansa niin halutessaan, jolloin kaikki heihin liittyvä materiaali poistetaan tutkimuksesta.

Tutkimuksessa ei tuoda julki oppilaiden, opettajan tai koulun nimiä, eikä muitakaan tietoja, joiden perusteella tutkimukseen osallistuneet voitaisiin tunnistaa.

Kirjoitamme tutkimuksesta pro gradutyön, joka julkaistaan yliopiston kokoelmissa.

Vastaamme mielellämme, jos haluatte kysyä lisää tutkimuksesta.

Ystävällisin terveisin,

Tutkijat:

Aino Keränen (aikerane@ulapland.fi)

Tuomas Saukko (tusaukko@ulapland.fi)

Tutkimuksen ohjaaja: Päivi Rasi (paivi.rasi@ulapland.fi)

Liite 3. Analyysikysymykset

1. Millaisia leikkejä ekaluokkalaisesi leikkivät?

- Mitä leikkivälineitä ekaluokkalaiset käyttävät? Sisällä? Ulkona? Vuodenajat?
- Millaisia leikkejä lapsi leikkii ulkona?
- Millaisia leikkejä lapsi leikkii sisällä?
- Kenen kanssa lapsi leikkii?
- Missä lapsi leikkii mieluiten?
- Miten tyttöjen ja poikien leikit eroavat toisistaan?

2. Millainen käsitys vanhemmilla on leikin merkityksestä lapsen arjessa?

- Kuinka monta tuntia lapsi käyttää aikaa leikkiin viikolla vanhemman mukaan?
- Kuinka monta tuntia vanhemmat arvioivat lapsensa leikkivän viikonloppuna?
- Miksi lapsi leikkii vanhempien mielestä?
- Viekö koulu tai harrastukset aikaa leikiltä? Jos, niin millä tavoin?
- Järjestävätkö vanhemmat aikaa leikille?
- Millaisia taitoja lapsi oppii leikkiessään?

3. Miten vanhemmat suhtautuvat ekaluokkalaisen lapsensa leikkimiseen?

- Millaisia leikkejä vanhemmat haluavat/sallivat lastensa leikkivän?
- Millaisia leikkejä lapsi ei saa leikkiä? Miten kielletään/puututaan?
- Miksi lapsi ei saa leikkiä tiettyjä leikkejä?
- Miksi lapsi saa leikkiä tiettyjä leikkejä?
- Kuinka pitkään vanhemmat haluaisivat lastensa leikkivän?
- Millä tavoin vanhemmat tukevat ekaluokkalaisen leikkimistä?
- Mitä vanhemmat ajattelevat digitaalisesta leikkiympäristöstä? Voiko leikkiä, miten?

4. Millainen on vanhemman rooli lapsensa leikissä?

- Miten vanhemmat mahdollistavat lapsensa leikit?
- Miten vanhempi osallistuu lapsensa leikkiin?
- Milloin vanhemmalla on aikaa osallistua/olla mukana leikissä?
- Miten vanhemmat tukevat lapsensa leikkimistä?
- Miten vanhemmat rajoittavat lapsen leikkimistä?